

UNEDITED INTERNET VERSION
2019

הגדה של פסח

**Bilvavi
Hagaddah**

Penetrating insights
from the Rav's drashos

Editor's Introduction

Bilvavi On The Hagaddah is a collection of insights of the Rav arranged according to the Pesach *Hagaddah*, culled from the *derashos* that have been collected in “*Pesach Talks*”, as well as some sections from *sefer* “*Bilvavi Mishkan Evneh - Pesach*”, and from snippets of various other *derashos* of the Rav.

The purpose of this commentary is not merely to offer a simple commentary on the *Hagaddah*, nor is it about presenting intellectually stimulating questions and answers. Rather, as with all the other works of the Rav, the purpose here is to awaken the heart, in a way that enlightens the intellect and infuses the heart with an intense desire to come closer to the Creator.

We sincerely hope that all those who read and contemplate the Rav's words on the *Hagaddah* will understand the depth and become spiritually elevated through these insights, whether in the days preceding Yom Tov, or at the Pesach Seder, or throughout the Yom Tov of Pesach and onward – and to grow infinitely higher throughout the rest of our lives, in our *avodas Hashem*.

סדר הגדה של פסח

בדיקת חמץ

בליל י"ד ניסן בודקין את החמץ לאור הנר, וקודם הבדיקת חמץ אומרים זה:

הריני מוכן ומזומן לקיים מצות עשה ולא תעשה של בדיקת חמץ.

לשם יחוד קדשא בריך הוא ושכינתיה על ידי ההוא טמיר ונעלם בשם כל ישראל. ויהי נעם אדני אלהינו עלינו ומעשה ידינו כוננו עלינו, ומעשה ידינו כוננהו.

ברוך אתה ה' אלוקינו מלך העולם, אשר קדשנו במצוותיו, וצונו על ביעור חמץ.

ומיד אחר הבדיקה יבטלנו ויאמר:

כל חמירא וחמיעא דאהא ברשותי, דלא חמתיה, ודלא בערתיה, ודלא ידענא ליה, לבטל ולהוי הפקר כעפרא דארעא.

Searching Ourselves On The Night Before Pesach

Pesach is the beginning of the Three Festivals. There are different Hebrew terms for the word “festival”: *moed*, *chag*, and *regel*. The three festivals are respectively known as the *Shalosh Regalim*, from the word “*regel*”. The word “*regel*”, besides for meaning “festival”, can also mean “to search”, as implied by the similar term *Meraglim*, the Spies who searched out the land. This hints to us that the way we ascend through *Yom Tov*/the *regalim* is by “searching” for something. The first *regel* is Pesach, which we begin by searching for any *chometz*.

Chazal say that “It is better had man not been born; now that we have been born, we need to examine our deeds”. We need to examine our deeds – hence, we need to “search” inside ourselves. What is it that we need to search for?

The word “*regel*” can also come from the word “*hergel*”, which means “habit.” We ask of Hashem, “*Shetargileinu B'Torasecha*”, that “we should become accustomed in Your Torah” – we want to develop a habit for the words of Torah. Doing things out of habit is usually not a good thing [this is called *melumadah*, doing things by rote]. But there are times in which we find that doing things out of habit is a good thing [and then *hergel* is being used for holiness]. On *Yom Tov*, we need to search inside ourselves and see which of our habits are good, and which are not good.

We count 50 days of the Omer until we get to the giving of the Torah, in which we have hopefully become accustomed to the Torah by then, when we have hopefully reached our aspiration of “*And*

we should become accustomed in Your Torah.” At first we search ourselves out on the night before Pesach, and this is the beginning aspect of the *regel*. In between Pesach and Shavuot, we have hopefully become more accustomed to going to the *Beis Midrash*, that our feet are naturally taking us towards the *Beis Midrash* [as Dovid *HaMelech* describes in *Tehillim*]. On Shavuot, we ideally reach the apex of getting used to holiness, which is the purpose.

This is the first aspect of the three *regalim*, which begins with Pesach – at first we search inside ourselves to see what our habits are, if they are holy or unholy. If we find habits in ourselves that are not for holiness, we need to destroy it, just as we destroy the *chometz* we find in any nooks and crannies. Along with this, we need to gain good kinds of habits – to become used to learning Torah, which is how we use the power of *hergel*/habit, for holiness. “*Shetargileinu B’Torasecha.*”¹

ביעור חמץ

ביום י"ד בסוף שעה החמישית חוזר ומבטלו פעם שנית, וטוב לבטלו לאחר ששרף החמץ כדי שיקיים מצות שריפה בחמץ שלו ויעשה מדורה בפני עצמה וישרפנו ויאמר:

הריני מוכן ומזומן לקיים מצות עשה ולא תעשה של שריפת חמץ.

לשם יחוד קדשא בריך הוא ושכינתיה על ידי ההוא טמיר ונעלם בשם כל ישראל. ויהי נעם אדני אלהינו עלינו ובמעשה ידינו כוננה עלינו, ומעשה ידינו כוננהו.

כל חמירא וחמיעא דאכא ברשותי, דחזתיה ודלא חזתה, דחמתא ודלא חמתה, דבערתה

ודלא בערתה, לבטל ולהוי הפקר כעפרא דארעא.

קִדְשׁ

מיד כשבא מביהכנ"ס ילבש הקיטל, ישטוף הכוס וידיחנו, ומוזגין לו הכוס ומקדש עליו:

הַנְּנִי מוֹכֵן וּמְזוּמֵן לְקַיִּים מְצוֹת קִידוּשׁ וּמְצוֹת כּוֹס רֵאשׁוֹן שֶׁל אַרְבַּע כּוֹסוֹת, לְשֵׁם יְחִוּד קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא וְשִׁכְנִיתִיהָ עַל יְדֵי הַהוּא טְמִיר וְנִעְלָם בְּשֵׁם כָּל יִשְׂרָאֵל: וְיֵהִי נוֹעַם אֲדֹנָי אֱלֹהֵינוּ עָלֵינוּ וּמַעֲשֵׂה יְדִינוּ כּוֹנְנָה עָלֵינוּ וּמַעֲשֵׂה יְדִינוּ כּוֹנְנָה:

כשחל בשבת מתחילין כאן

וְיֵהִי עָרֵב וְיֵהִי בָקָר: יוֹם הַשְּׁשִׁי. וַיִּכְלוּ הַשָּׁמַיִם וְהָאָרֶץ וְכָל צְבָאָם: וַיִּכַּל אֱלֹהִים בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי מְלַאכְתּוֹ אֲשֶׁר עָשָׂה וַיִּשְׁבֹּת בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי מְכַל מְלַאכְתּוֹ אֲשֶׁר עָשָׂה: וַיְבָרֶךְ אֱלֹהִים אֶת יוֹם הַשְּׁבִיעִי וַיְקַדְּשׁ אֹתוֹ כִּי בּוֹ שָׁבַת מְכַל מְלַאכְתּוֹ אֲשֶׁר בָּרָא אֱלֹהִים לַעֲשׂוֹת:

כשחל בחול מתחילין כאן:

סְבָרֵי מָרְנוּ וּרְבָנוּ וּרְבוֹתֵי:

בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, בּוֹרֵא פְרֵי הַגֶּפֶן:

בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר בָּחַר בָּנוּ מִכָּל עַם וְרוֹמַמְנוּ מִכָּל לְשׁוֹן וְקִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו. וַתִּתֵּן לָנוּ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ בְּאַהֲבָה (לשבת: שְׁבֹתוֹת לְמִנוּחָה ו) מוֹעֲדִים לְשִׂמְחָה חֲגִים וְזִמְנִים לְשִׁשׁוֹן (לשבת: אֶת יוֹם הַשְּׁבֹת הַזֶּה ו) אֶת יוֹם חַג הַמִּצּוֹת הַזֶּה זְמַן חֲרוּתֵנוּ (לשבת: בְּאַהֲבָה) מְקַרָּא קִדְּשׁ זִכְרֵ לִיצִיאַת מִצְרָיִם. כִּי בָנוּ בְּחַרְתָּ וְאוֹתָנוּ קִדְּשָׁתָּ מִכָּל הָעַמִּים. (לשבת - וְשֹׁבֵת) וּמוֹעֲדֵי קִדְּשֶׁךָ (לשבת: בְּאַהֲבָה וּבְרָצוֹן) בְּשִׂמְחָה וּבְשִׁשׁוֹן הַנְּחַלְתָּנוּ. בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה מְקַדְּשׁ (לשבת - הַשְּׁבֹת ו) יִשְׂרָאֵל וְהַזְּמִינִים:

בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, שֶׁחֲחִינוּ וְקִיַּמְנוּ וְהִגִּיעָנוּ לְזְמַן הַזֶּה:

ושותה בהסיבת שמאל ואינו מברך ברכה אחרונה:

[כשחל במוצאי שבת קודש מקדשין יקנה"ז ראשי תיבות יין, קידוש, נר, הבדלה, זמן:

בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם בּוֹרֵא מְאוּרֵי הָאֵשׁ:

ברוך אתה יהוה אלהינו מלך העולם המבדיל בין קדש לחל בין אור לחשך בין ישראל לעמים בין יום השביעי לששת ימי המעשה. בין קדשת שבת לקדשת יום טוב הבדלת. ואת יום השביעי מששת ימי המעשה קדשת. הבדלת וקדשת את עמך ישראל בקדשתך. ברוך אתה יהוה המבדיל בין קדש לקדש:

וְרַחֵץ

נוטל ידיו ואינו מברך על נטילת ידים:

כַּרְפֵּס

יקח הכרפס פחות מכזית כדי שלא יתחייב בברכה אחרונה, ויטבול במי מלח ומברך בורא פרי האדמה, ויכוין לפטור את המרור, ויאכל בלא הסיבה:

ברוך אתה יהוה אלהינו מלך העולם, בורא פרי האדמה:

יַחַץ

יחצה המצה השניה, וחציה הקטנה יניחנה במקומה והחצי הגדולה ישמור אותה לאפיקומן:

[יש אומרים קודם ההגדה מאמר הזהר (זח"ב מ ע"ב):

פְּקוּדָא בְּתַר דָּא לְסַפֵּר בְּשִׁבְחָא דִּיצִיאַת מִצְרַיִם, דְּאִיהוּ חֵיבָא עַל בַּר נֶשׁ לְאַשְׁתַּעֵי בְּהַאי שִׁבְחָא לְעַלְמִין, הֲכִי אֹקִימְנָא, כֹּל בַּר נֶשׁ דְּאַשְׁתַּעֵי בִּיצִיאַת מִצְרַיִם וּבִהְהוּא סְפוּר חֲדַי בְּחֻדְוָה, זְמִין אִיהוּ לְמַחְדֵי בְּשִׁכְיִנְתָּא לְעַלְמָא דְאַתֵּי דְהוּא חֲדוּ מִכְּלָא, דְּהַאי אִיהוּ בַר נֶשׁ דְּחֲדַי בְּמַרְיָה, וְקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא חֲדַי בְּהוּא סְפוּר. בֵּיה שְׁעַתָּא כְּנִישׁ קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא לְכָל פְּמִלְיָא דִּילֵיהּ, וְאָמַר לֹון זִילוּ וְשַׁמְעוּ סְפוּרָא דְשִׁבְחָא דִּילֵי דְקָא מְשַׁתַּעֵו בְּנִי וְחֻדָּא בְּפוּרְקָנִי. כְּדִין כְּלָהוּ מִתְכַּנְשִׁין וְאַתְיִין, וּמִתְחַבְּרִין בְּהִדְיָהוּ דִּישְׂרָאֵל, וְשַׁמְעוּ סְפוּרָא דְשִׁבְחָא דְקָא חֻדָּא בְּחֻדְוָה דְפוּרְקָנָא דְמַרְהוּן, כְּדִין אֲתִיִין וְאוּדוּן לֵיהּ לְקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא עַל כָּל אֵינוֹן נִסִּין וּגְבוּרָן, וְאוּדָאֵן לֵיהּ עַל עַמָּא קְדִישָׁא דְאִית לֵיהּ בְּאַרְעָא דְחֻדָּאֵן בְּחֻדְוָה דְפוּרְקָנָא דְמַרְהוּן, כְּדִין אֲתוּסְפִי חֵילָא וּגְבוּרָתָא לְעִילָא וְיִשְׂרָאֵל בְּהַאי סְפוּרָא יְהִיִין חֵילָא לְמַאֲרִיהוּן כְּמִלְכָּא דְאֲתוּסְפִי חֵילָא וּגְבוּרָתָא כַּד מְשַׁבְּחִין גְבוּרָתֵיהּ וְאוּדוּן לֵיהּ וְכִלְהוּ דְחֵלִין מִקְמֵיהּ וְאֲסִתְלַק יְקָרִיָּה עַל כְּלָהוּ. וּבְגִין כֹּף אִית לְשִׁבְחָא וְלְאַשְׁתַּעֵי בְּסְפוּרָא דְאֲ כְּמָה דְאַתְמַר. כְּגוּנָא דְאֲ חוּבָא אִיהוּ עַל בַּר נֶשׁ לְאַשְׁתַּעֵי תְדִיר קְמִי קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא וּלְפָרְסוּמֵי נִיסָא בְּכָל אֵינוֹן נִיסִין דְעֵבַד. וְאִי תִימָא אֲמַאי אִיהוּ חוּבָתָא וְהָא קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא יְדַע כֹּלָּא כֹּל מַה דְהוּא וְיִהְיִי לְבִתְרָא דְנָא, אֲמַאי פְּרִסוּמָא דְאֲ קְמֵיהּ עַל מַה דְאִיהוּ עֵבַד וְאִיהוּ יְדַע, אֲלָא וְדָאֵי אֲצִטְרִיךְ בַּר נֶשׁ לְפָרְסוּמֵי נִיסָא וְלְאַשְׁתַּעֵי קְמֵיהּ בְּכָל מַה דְאִיהוּ עֵבַד, בְּגִין

דְּאִינּוּן מִלִּין סְלָקִין וְכָל פְּמִלְיָא דְלַעֲיָלָא מִתְכַנְשִׁין וְחָמָאן לֹון וְאוֹדָאן כְּלֵהוּ לְקוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא, וְאִסְתַּלַּק יְקָרִיָּה עֲלֵיהוּ
עֵילָא וְתַתָּא. בְּרוּךְ יְהוָה לְעוֹלָם אָמֵן וְאָמֵן:]

מְגִיד

אומרים ההגדה מ"הא לחמא עניא" עד "גאל ישראל":

הֲרִינִי מוֹכֵן וּמְזוּמָן לְקַיִם הַמִּצְוָה לְסַפֵּר בִּיצִיאַת מִצְרַיִם, לְשֵׁם יְחִוּד קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא וּשְׂכִינְתִּיהָ עַל יְדֵי הַהוּא טָמִיר וְנִעְלָם
בְּשֵׁם כָּל יִשְׂרָאֵל: וְיֵהִי נֹעֵם אֲדָנָי אֱלֹהֵינוּ עֲלֵינוּ וּמַעֲשֵׂה יְדֵינוּ כּוֹנֵנָה עֲלֵינוּ וּמַעֲשֵׂה יְדֵינוּ כּוֹנֵנָהוּ:

הָא לְחָמָא עֲנִיָּא דִּי אֲכָלוּ אַבְהַתְנָא בְּאַרְעָא דְמִצְרַיִם. כָּל דְכָפִין יִיתִי וְיִיכּוֹל. כָּל דְצָרִיךְ יִיתִי
וְיִפְסַח. הַשְׁתָּא הָכָא, לְשָׁנָה הַבָּאָה בְּאַרְעָא דְיִשְׂרָאֵל. הַשְׁתָּא עַבְדֵּי, לְשָׁנָה הַבָּאָה בְּנֵי חוּרִין:

The Depth of Inviting Others To Partake of the Pesach Seder

It is well-known that there are several questions on this: how can we say **כל דכפין ייתי ויכול**, that everyone should come and eat, if we are eating in our homes and no one can hear us? Why don't we instead say this in *shul*, when others will be able to hear us? Also, how can we say **כל דכפין ייתי ויפסח** - to invite others to come eat the *korbon pesach* - when nowadays we do not have the *korbon pesach*?

The explanation of the matter is based on the concept that everything contains an "inner light" (*ohr pnimi*) as well as a "container" (*kli*) to hold onto the "inner light". The *korbon pesach* is the "container" for the inner spiritual light, whereas the inner spiritual light itself is the pure spirituality that becomes absorbed by the soul. Now that we are missing the *korbon pesach*, we are missing the "container". But one who purifies himself is able to draw upon the spiritual light of the *korbon pesach*.

That is also the way to understand the next words we say here, **כל דצריך ייתי ויכול**, "All those who need, should come and eat". We are referring to a spiritual kind of 'eating': a heavenly spiritual light which settles upon this evening. Hence, **הא לחמא עניא** is not an invitation for others to dine in our homes in the simple sense [but an invitation for a spiritual meal]. Therefore, even in our own times, it is possible for us to partake of the *korbon pesach* [on a spiritual level].²

² Sefer Bilvavi Mishkan Evneh Pesach p.234

The Heavenly “Treasury of Free Gifts”

What is the connection between the first part, **הא לחמא עניא**, where we declare an invitation to the poor to come eat at our seder, with the last words, **השתא הכא לשנה הבא בארעא דישראל**, where we declare that next year we will be in Yerushalayim?

The Sages state that Hashem showed Moshe all of the spiritual treasures in Heaven and who would merit them. Finally, Hashem showed Moshe the “*otzar shel matnas chinam*”, the “treasury of free gifts”, for those who do not have enough merits and who are thus in need of receiving “free gifts” from Heaven. Based upon this, we can understand that when we say **הא לחמא עניא**, on a deeper level, we are really saying that even the bread we own is in the category of a “poor man, who has nothing of his own”, one who receives everything not as a result of his actions [and is entirely dependent on others for sustenance]. A poor man understands well that he should give to others, because he feels that he is not any more deserving than others.

This understanding leads us to say **לשנה הבא**, that next year we will be in Yerushalayim, in the same way that Hashem will grant us the *otzar shel matnas chinam*, the “treasury of free gifts”, and redeem us from exile. We are not worthy of Redemption due to any of our actions - we will only receive the Redemption due to the “treasury of free gifts” which Hashem bestows upon even the undeserving.³

מוזגין כוס שני. וכאן הבן שואל:

מה נשתנה הלילה הזה מכל הלילות. שבכל הלילות אנו אוכלין חמץ ומצה, הלילה הזה כולו מצה:

שבכל הלילות אנו אוכלין שאר ירקות, הלילה הזה (כלו) מרור:

שבכל הלילות אין אנו מטבילין אפילו פעם אחת, הלילה הזה שתי פעמים:

שבכל הלילות אנו אוכלין בין יושבין ובין מסבין, הלילה הזה כלנו מסבין:

³ Sefer Bilvavi Mishkan Evneh Pesach, p. 221

עֲבָדִים הָיִינוּ לְפָרְעָה בְּמִצְרַיִם, וַיּוֹצִיאֵנוּ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ מִשָּׁם בְּיַד חֲזָקָה וּבְזֶרַע נְטוּיָה. וְאֵלּוּ לֹא הוֹצִיא הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אֶת אֲבוֹתֵינוּ מִמִּצְרַיִם, הֲרִי אָנוּ וּבְנֵינוּ וּבְנֵי בְנֵינוּ מְשַׁעֲבָדִים הָיִינוּ לְפָרְעָה בְּמִצְרַיִם.

Torah – The Only Power That Can Take Us Out of Defilement

In Egypt, the depravity of the country had reached such a low that we were steeped in the 49th gate of impurity. Had the Jewish people remained even one more moment in Egypt, they would have descended into the 50th gate of impurity, which is impossible to come out of. However, this was only because we did not yet have the Torah. If the Torah would have been given already by the time we were in Egypt, we would have been able to come out of even the 50th gate of impurity, due to the immense holiness of the Torah.

The *Ohr HaChaim* (*Shemos 14:10*) writes that in our current exile, we are in the 50th Gate of Impurity, and that there is no natural way for us to get out of this impurity - except through the power of the Torah. Through the power of Torah, one can leave even the worst and most depraved levels of impurity – even the 50th level of impurity.⁴

וַאֲפִילוּ כָּלֵנוּ חֲכָמִים כָּלֵנוּ נְבוֹנִים כָּלֵנוּ זְקֵנִים כָּלֵנוּ יוֹדְעִים אֶת הַתּוֹרָה מִצּוּהָ עָלֵינוּ לְסַפֵּר בִּיצִיאַת מִצְרַיִם. וְכָל הַמְרָבָה לְסַפֵּר בִּיצִיאַת מִצְרַיִם הֲרִי זֶה מְשֻׁבָּח:

Relaying The Story of the Exodus: – Non-Intellectual *Temimus*/Simplicity

In the *Haggaddah*, we say, “Even if we were all wise sages, even if we were all understanding, it is an obligation to tell over the story of the exodus from Egypt.”

Telling over the story of the exodus – *sippur yetzias mitzraim* – is not a *mitzvah* accomplished through the powers of our intellect. It is very unlike the *mitzvah* of learning Torah, in which we use our powers of the intellect, *chochmah* and *daas*. The *mitzvah* of *sippur yetzias mitzraim* it is reminiscent of the concept we brought earlier from the *Gemara*: the idea of “*masiach l’fi tumo*” – “casual conversation”. It is a kind of simple speech, which flows from pure earnestness in ourselves, and not from the area of the rational intellect. “*Even if we were all wise sages, even if we all understand, it is an obligation to tell over the story of the exodus.*” This *mitzvah* is not dependent on

⁴ Pesach_03_Avodah of this Generation

being a Torah scholar or not! It is not about wisdom. It is about being able to tell over the story just as when you are having a casual conversation, simply, earnestly – ‘*masiach l’fi tumo*’.⁵

מַעֲשֵׂה בְּרַבִּי אֱלִיעֶזֶר וְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ וְרַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה וְרַבִּי עֲקִיבָא וְרַבִּי טַרְפוֹן שֶׁהָיוּ מְסַבִּין
בְּבֵנֵי בְּרַק וְהָיוּ מְסַפְּרִים בִּיצִיאַת מִצְרַיִם כָּל אוֹתוֹ הַלַּיְלָה, עַד שֶׁבָּאוּ תַלְמִידֵיהֶם וְאָמְרוּ לָהֶם
רְבוֹתֵינוּ הִגִּיעַ זְמַן קְרִיאַת שְׁמַע שֶׁל שַׁחֲרִית:

Why Did The Sages Forget That It Was Time To Recite The *Shema*?

When these Sages were discussing the wondrous events that Hashem wrought on the night of Pesach, they came to a very high level of love (*ahavah*) for Hashem. At that time, they were functioning on a level of *ahavah* (love), as opposed to *yirah* (fear). That is why they forgot that it was time to recite the *Shema*, which is all about accepting the yoke of Heaven, which is a form of *yirah* (fear) that contradicted their *ahavah* which they felt for Hashem at this time. Their students, however, were in the midst of observing the *halachah* that “it is prohibited to lean in front of a master (Torah mentor)”, so they were constantly in a state of *yirah*, and that is how they were able to remind themselves that it came the time to recite *Shema* and accept the yoke of Heaven.⁶

Alternatively, these Sages perceived such a high level of spiritual illumination on the night of Pesach that the evening appeared as bright as daytime. Therefore, they did not sense that the daytime had now arrived. This is because it said of the night of Pesach that it is a “night which shines like the day.”⁷

אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה הֲרִי אָנִי כְּבֹן שְׁבַעִים שָׁנָה וְלֹא זָכִיתִי שֶׁתֵּאָמַר יְצִיאַת מִצְרַיִם
בַּלַּיְלוֹת עַד שֶׁדָּרְשָׁה בֶּן זוּמָא, שֶׁנֶּאֱמַר, לְמַעַן תִּזְכּוֹר אֶת יוֹם יְצִיאַתְךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם כָּל יְמֵי חַיֶּיךָ.
יְמֵי חַיֶּיךָ הַיְמִיּוֹת. כָּל יְמֵי חַיֶּיךָ הַלַּיְלוֹת. וְחַכְמֵי אֲמֹרִים יְמֵי חַיֶּיךָ הָעוֹלָם הַזֶּה. כָּל יְמֵי חַיֶּיךָ
לְהַבְיֵא לִימֹת הַמְּשִׁיחַ:

⁵ Essence of Rosh Chodesh_01_Nissan – Speech and Prayer

⁶ Sefer Bilvavi Mishkan Evneh Pesach p.221

⁷ Sefer Bilvavi Mishkan Evneh Pesach p.223

“It is as if I am seventy years old”

Rebbi Eliezer ben Azaryah said, “It is as if I am seventy years old.” In other words, there is a power in the soul to be mature and wise beyond one’s years, and this is aside from the concept of seeing success after putting in effort, where one receives the success as a gift from Heaven. The *Sfas Emes* said that there are some lofty souls who are already born on a Heavenly level, and they are born wiser and more mature than their peers.⁸

בְּרוּךְ הַמָּקוֹם, בְּרוּךְ הוּא, בְּרוּךְ שְׁנַתֵּן תּוֹרָה לְעַמּוֹ יִשְׂרָאֵל, בְּרוּךְ הוּא.

We Can Never Comprehend The Essence of HaKadosh Baruch Hu

Why do we say twice **ברוך הוא**, that Hashem is blessed? The understanding of this is because the word **הוא** (“hu”) is a term of concealment, for it is in the third-person. That is why HaKadosh Baruch Hu is always called **הוא**, “Hu”, in the third-person, and not in the first-person, for it is impossible to comprehend the essence of His infiniteness (the *EinSof*). At the giving of the Torah, the Sages state that Hashem tore open all the heavens and showed everyone *Ain Od Milvado*, that there is nothing besides for Him. So there may have been room for people to make the mistake, *chas v’shalom*, that after the Torah was given to the Jewish people and they beheld the revelation of *Ain Od Milvado*, that perhaps they had indeed comprehended the very essence of His infiniteness (the *EinSof*). That is why the Hagaddah emphasizes, **ברוך הוא**, the word “Hu”, implying that even after the people stood at Sinai and they witnessed the revelations, Hashem still remains to us as “Hu”, concealed. For, ultimately, the essence of His infiniteness cannot be comprehended by anyone [even we witnessed the revelation of “*Ain Od Milvado*”].⁹

⁸ Fixing Your Fire-Conceit_016_Self-Transcendance
⁹ Sefer Bilvavi Mishkan Evneh Pesach p.234

כְּנִגּוּד אֲרֻבָּעָה בְּנִיִּם דְּבַרָּה תוֹרָה: אֶחָד חֲכָם. וְאֶחָד רָשָׁע. וְאֶחָד תָּם. וְאֶחָד שְׂאִינוּ יוֹדֵעַ לְשֵׂאוֹל:

Instilling Emunah In Our Children: Training Our Children To Learn How To Think

What does an average day in the life of an average Jewish child look like? He wakes up in the morning, goes to school, comes home and does his homework. Perhaps he will spend time with his parents or friends until bedtime, or do some *chesed* (acts of kindness). This schedule repeats itself day in and day out.

If we were to record his daily life from the moment our child awakens until he goes to sleep, and then we played it back, the chances are good that we will hear very little that is related to real spiritual striving. Most of the words will revolve around material, empty things. If we take a longer view – a week, a month, or a year – where does *emunah* fit into the picture? Can we be satisfied with an occasional word at home about the foundations of Jewish faith, or with just a few minutes at the Shabbos table?

There is no doubt that most parents are busy and distracted, especially in large families with so many needs to provide for, or when there is a difficult child in the family who requires more time and attention. But does this justify raising a child who, at the age of twelve or fourteen has no spiritual nourishment? Most parents rely on the school, yeshiva, or seminary to do their work for them when it comes to instilling our children with this essential spiritual nourishment. Although most teachers do excellent jobs, our child may be only one of thirty or more students in the class. The amount of nourishment they receive is not enough to sustain them. Principles of faith and other aspects of personal growth will not be absorbed in an optimal way in this setting. A small degree of this essential *pnimius* (inwardness) can definitely enter the child's heart through school, but it is not enough to provide only a small percentage of our child's needs. Just like we wouldn't want them to be malnourished physically, we also don't want them to be malnourished spiritually.

This doesn't mean that a child should have to study all day and never go out to play. It is simply a matter of incorporating another goal along with all the other things that we teach our children. We want to raise them in a way that they will become thinkers, used to dealing with the inner fundamentals of the Jewish people as a whole and with the purpose of their individual lives, along with the more practical aspects of life, and not excluding them. Even though we all agree with the goal, and that teaching our children to think about faith is the obligation of every Jewish parent, in reality it has no place in ordinary life.

It is essential to keep in mind that we are raising the next generation of Klal Yisrael. As such, we must ensure that our children have inner depth by encouraging them to think, and by introducing a deeper dimension into their lives. All of this will have an effect on our approach to education.

The simple approach is to encourage the child who asks us a question to think of an answer on his own. Even if the question is totally mundane, such as how a certain object functions, we should not spoon-feed the answer. Encourage him to think for himself. Afterwards, you can help him find the correct answer. Even if he cannot come up with an answer on his own, we can work with him to clarify the question as much as he can within his own sphere of knowledge until he can arrive at a clear answer.

The more complex approach is to provide basic knowledge of Jewish thought from our rabbis, and accustom him to think about these deeper ideas. A Torah thought given over at the Shabbos table is certainly better than nothing at all. But the few moments of spiritual content presented at the table (provided the child is actually listening, and that he understands what you are saying) are negligible compared to the rest of the hours in the week.

Since our true goal is to raise children who want to grow, we must give them the tools to do so. These tools can be found in the works of our rabbis, which cannot just remain on the bookcase like stones. They should be taken down and learned with the children, and we must guide them to think, analyze, and delve into the ideas.

Once these important thoughts are imbedded in a person's mind they can naturally become an inseparable part of life as he thinks about them and constantly delves into them. (We are not just referring to amassing information, which is of little benefit.) Just as a parent and child can converse about food, clothing and friends, they can add a new topic to their conversation that is the true purpose of our lives.

On a higher level, we don't only want our children to know this information. We want them to really care about the purpose of life. Once we can get them to think about these vital topics, they will automatically be involved in lofty and significant matters. We will also be giving them tools that will help them grow and confront the various stages of life successfully. This will bring them to care about the meaning of their lives. We are not talking about abnormal levels of abstinence from this world. Someone approached me recently and said, "We are not living in a ghetto now!" Yet, we have gone to the opposite extreme.

If we strive to raise children with an inner spiritual world, with a desire to grow higher and higher, we must develop this in the framework of the home, and with Hashem's help, we can succeed.¹⁰

**חָכֶם מָה הוּא אוֹמֵר. מָה הָעֵדוּת וְהַחֻקִּים וְהַמִּשְׁפָּטִים אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ אֶתְכֶם. וְאֵף אֶתָּה
אָמַר לוֹ כְּהִלְכוֹת הַפֶּסַח אֵין מִפְטִירִין אַחַר הַפֶּסַח אֶפְיָקוּמָן:**

The *Chacham* – The Wise Son

The *chacham* (wise son) is asking about the laws that Hashem has commanded us with. What he is really asking is, “What is the purpose of the *mitzvos*?” He really has a deeper question. What is bothering him is that a person does a *mitzvah* and a moment later, the action can no longer be seen. Therefore, he is asking, what is the purpose of doing the *mitzvos*? We answer him that there is a *halachah* that nothing is eaten after the *afikoman*. After the *afikoman*, nothing may be eaten because the taste of the *mitzvos* should linger for a long time in one’s mouth. Meaning, we are answering the wise son’s question by telling him that we need to let the good taste that we receive from doing the *mitzvah* to linger with us, long after we have done the *mitzvah*.¹¹

רָשַׁע מָה הוּא אוֹמֵר. מָה הָעֲבוּדָה הַזֹּאת לָכֶם. לָכֶם וְלֹא לוֹ. וּלְפִי שֶׁהוֹצִיא אֶת עַצְמוֹ מִן הַכֶּלֶל
כִּפְר בְּעֵקֶר. וְאִךְ אֶתָּה הִקְהֵה אֶת שְׁנֵי וְאָמַר לוֹ. בְּעֵבוֹר זֶה עָשָׂה יְהוָה לִי בְּצֵאתִי מִמִּצְרַיִם. לִי
וְלֹא לוֹ. אֵלֹהֵי הָיָה שָׁם לֹא הָיָה נִגְאָל:

The *Rasha* – The Wicked Son

The *rasha* (wicked son), had he remained in Egypt, would not have merited redemption. The Sages state that four-fifths of the Jewish people at the time were *reshaim* (in the category of wicked), who all perished during the plague of darkness. Perhaps their deaths were not caused by their wickedness, but as a kindness of Hashem to them so that they wouldn’t become even worse and thereby fall into the “50th level of defilement” (the *shaar hanun d’tumah*), which is impossible to be redeemed from.¹²

תָּם מָה הוּא אוֹמֵר. מָה זֹאת. וְאָמַרְתָּ אֵלָיו בְּחֹזֶק יָד הוֹצִיאָנוּ יְהוָה מִמִּצְרַיִם מִבֵּית עֲבָדִים:

¹¹ Sefer Bilvavi Mishkan Evneh Pesach p.225

¹² Sefer Bilvavi Mishkan Evneh Pesach p.227

וְשֵׁאִינוּ יוֹדְעַ לְשֹׂאֹל אֶת פֶּתַח לוֹ. שְׁנֵאֲמַר, וְהַגִּדְתָּ לְבִנְךָ בַּיּוֹם הַהוּא לֵאמֹר בְּעֵבֹר זֶה עָשָׂה יְהוָה לִי בְּצֵאתִי מִמִּצְרָיִם:

יְכוֹל מְרֹאֵשׁ חֲדָשׁ, תִּלְמוּד לּוֹמֵר בַּיּוֹם הַהוּא. אִי בַּיּוֹם הַהוּא יְכוֹל מִפְּעוּד יוֹם, תִּלְמוּד לּוֹמֵר בְּעֵבֹר זֶה. בְּעֵבֹר זֶה לֹא אִמְרָתִי אֲלֵא בְּשִׁעָה שֵׁשׁ מִצָּה וּמְרוֹר מְנַחִים לְפָנָי:

מִתְחִלָּה עוֹבְדֵי עֲבוֹדָה זָרָה הָיוּ אֲבוֹתֵינוּ, וְעַכְשָׁיו קִרְבָּנוּ הַמְּקוֹם לְעֲבוֹדָתוֹ. שְׁנֵאֲמַר, וַיֹּאמֶר יְהוֹשֻׁעַ אֶל כָּל הָעָם כֹּה אָמַר יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל, בְּעֵבֶר הִנָּהר יָשְׁבוּ אֲבוֹתֵיכֶם מֵעוֹלָם תָּרַח אָבִי אֲבָרָהָם וְאָבִי נַחֲוֹר וַיַּעֲבֹדוּ אֱלֹהִים אֲחֵרִים:

וְאָקַח אֶת אֲבִיכֶם אֶת אֲבָרָהָם מֵעֵבֶר הִנָּהר וְאוֹלָף אוֹתוֹ בְּכָל אֶרֶץ כְּנָעַן וְאֲרָבָה אֶת זֶרְעוֹ וְאֶתְנוּ לוֹ אֶת יִצְחָק, וְאֶתְנוּ לְיִצְחָק אֶת יַעֲקֹב וְאֶת עֵשָׂו, וְאֶתְנוּ לְעֵשָׂו אֶת הַר שְׁעִיר לְרִשְׁתָּ אוֹתוֹ, וַיַּעֲקֹב וּבָנָיו יָרְדוּ מִצְרָיִם:

בְּרוּךְ שׁוֹמֵר הַבְּטָחָתוֹ לְיִשְׂרָאֵל, בְּרוּךְ הוּא, שֶׁהַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא חָשַׁב אֶת הַקֶּץ לְעֵשׂוֹת. כְּמָה שְׁאֲמַר לְאֲבָרָהָם אֲבִינוּ בְּבְרִית בֵּין הַבְּתָרִים. שְׁנֵאֲמַר, וַיֹּאמֶר לְאֲבָרָם יָדַע תִּדַּע כִּי גַר יִהְיֶה זֶרְעֶךָ בְּאֶרֶץ לֹא לָהֶם וַעֲבָדוּם וְעָנּוּ אֹתָם אַרְבַּע מֵאוֹת שָׁנָה. וְגַם אֶת הַגּוֹי אֲשֶׁר יַעֲבֹדוּ דָן אֲנֹכִי וְאַחֲרָי כֵּן יֵצְאוּ בְּרִכּוּשׁ גָּדוֹל:

מכסה המצה ומגביה את הכוס בידו ואומר:

וְהִיא שְׁעֵמֶדָה לְאֲבוֹתֵינוּ וְלָנוּ. שֶׁלֹּא אֶחָד בְּלֶבֶד עֵמֶד עָלֵינוּ לְכַלּוֹתֵנוּ אֲלֵא שְׁבָכַל דוֹר וָדוֹר עוֹמְדִים עָלֵינוּ לְכַלּוֹתֵנוּ, וְהַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא מְצִילֵנוּ מִיָּדָם:

□□□

The Purpose of Anti-Semitism

The *sefarim hakedoshim* write that the purpose of the anti-semitism of the gentile nations is for the benefit of the Jewish people. When Jews are mix with gentiles and enjoy a close relationship with them, the Jewish people become spiritually harmed by the influences. Spiritual danger, for a Jew, is far worse than physical danger, because it is damaging to a Jew's soul. Anti-semitism awakens the

Jewish people to realize that they must remain separate from the gentiles, which in turn saves the Jewish people from the negative influences of the gentiles. Thus, the hatred of non-Jews for us is really a blessing, since it reminds us that we are separate from them, and then we don't mix it with them.¹³

□□□

Anti-Semitism Is Not Our Main Issue

The main aspect of exile is not either our subservience to the nations of the world, and the great suffering that our people have gone through. It is not even defined by the troubles which pursue us each day, or from the anti-semitism towards our people, from the nations of the world, and from the “*Erev Rav*”. Rather, the main aspect of our exile is the absence of true, clear, and absolute recognition of the Creator. The exile obscures us from clearly sensing the reality of the Creator, and the redemption will reveal His Presence clearly to us. In the Redemption, when we will become clear of Hashem's Presence, that itself will bring all *shefa* (Heavenly sustenance and blessing) to the world completely, and all of the suffering and troubles will then vanish. Awaiting the Redemption is thus not about awaiting anything else that will come to the world other than the absolute recognition of the Creator which will be revealed to the world. That is the Redemption we are waiting for.¹⁴

□□□

Our Current Exile of the “Erev Rav”

The Jewish people, ever since becoming a nation, have undergone four exiles, which really end up being five exiles; and in fact, there is a sixth exile¹⁵. Chazal list four exiles¹⁶: the first exile was Egypt, the second exile was Bavel (Babylonia), the third was Persia-Media, and the fourth was the Greek exile. The fifth exile is the exile of Edom. Within the exile of Edom, there is another exile: the exile of Yishmael. (We can all see in front of our eyes that we are in the exile of Yishmael; they surround us every day and at all times.)

Those are our exiles, ever since we have become a nation. The current exile we are in, Edom, includes in it “Yishmael”. From the exile of Yishmael will sprout the light of the redemption, as our Chazal state. Chazal said that the nation of Yishmael will cause the nation of Yisrael to greatly suffer, which will cause the nation of Yisrael to cry out to Hashem from all of their suffering; and then Hashem will hear their prayers, and we will be redeemed. It will be “*shama keil*”, “G-d will hear”, which hints to the name of “Yishmael”, for we will cry out to Hashem from the exile of Yishmael, just as we cried out in Egypt to Him, when our prayers were heard and we were redeemed.

13 *Derashos_086_Exile of Past and Present*

14 *The Weekly Shmuess_047_Mikeitz-Chanukah*

15 *In another derashah, the Rav mentioned that this really adds up for a total of seven exiles: Egypt, Bavel, Persia-Media, Greece, Edom, Yishmael, and “Erev Rav.” See Chanukah #048 – Greek Exile Today.*

16 *Beraishis Rabbah 1:1*

We have gone through all the previous exiles. We've been through the exile of Egypt, and we've been through the exile of Bavel. The exile of Yavan (Greece) is also over, to a certain extent [see footnote]¹⁷. The exile of Edom, though, is our current situation, and we have not come out of it yet. And more specifically, we currently face the exile of Yishmael.

To understand our current exile with greater clarity: If someone thinks that the exile of Yishmael is referring to the Arabs which surround us, he is mistaken. Although it is certainly true that we are surrounded by Arabs and we suffer from them, this is only the external layer of the exile. It is true that we are totally 'exiled' to Yishmael in the external sense, but there is a more inner layer to the exile taking place.[The external aspect of the exile of Yishmael is that] there is a war of Yishmael against Yisrael, which takes place in Eretz Yisrael, concerning the ownership of Eretz Yisrael. The nation of Yishmael claims inheritance over Eretz Yisrael, for the *Zohar* states that Yishmael has a *zechus* (merit) over Eretz Yisrael, due to the *mitzvah* of *Bris Milah* which they keep¹⁸. Therefore, they fight Yisrael as they are in Eretz Yisrael. But the inner layer of this exile is of a totally different nature. The Vilna Gaon¹⁹ discusses at length, as well as Reb Elchonon Wasserman zt"l²⁰, that the final exile is called the exile of the "*Erev Rav*"²¹.

When the Jewish people left Egypt, the Torah writes, "And the *Erev Rav* went up with them." Ever since we became a people, we have had an 'addition' that has been following us throughout: the '*Erev Rav*'. They are the ones who were responsible for causing the Jewish people to sin. They gave the idea to make the Golden Calf, and they were the ones who kept causing trouble in the desert and influencing the generation to sin.

Back then, they were not the heads of the Jewish people, though; they were simply known as the '*Erev Rav*'. The leaders then were Moshe and Aharon. It was the *Erev Rav* who convinced everyone that Moshe was dead when he ascended to Heaven to receive the Torah; they thought of the idea to make the Golden Calf and convinced everyone else to do it. The souls of the Jewish people, by themselves, could never have conceived of such a false notion. It was entirely due to the persuasion and influence of the *Erev Rav*.

[Members of the] *Erev Rav* has been escorting us since we left Egypt, all the way until today. We left Egypt, but along with this, came another exile: the exile of the *Erev Rav*. We left Pharaoh, we left the Egyptians, but we weren't redeemed from the *Erev Rav*. They have been following us since we became a nation, until today. However, they have gone through major changes since then. The Vilna Gaon writes that in the final generations, the *Erev Rav* are the "heads of the Jewish people, who are the 'leaders', and they have control over the "sons of Leah and Rachel".

17 According to many opinions, we are still within the Greek exile today. See the derasha of Chanukah #048 – Greek Exile Today.

18 And it is brought in many places in Chazal that there is a connection between Bris Milah and Eretz Yisrael; hence, the Arabs, who keep Bris Milah, have a stronger hold over Eretz Yisrael.

19 See Even Shelaimah, chapter 11: 1-8

20 In sefer Kovetz Maamarim

21 "The Mixed Multitude." For more background on the Erev Rav, see Erev Rav_05_Amalek Exposed.

They are also called ‘*sapachas*’ by Chazal – a kind of leprosy that forms over the skin, embedded into the skin and atop it, but not a part of it. They came with us when we left Egypt and added themselves onto our nation, but they are not a part of our nation; thus they are called a *sapachas* \leprosy - a layer added onto the skin, which is not an actual part of the skin.

In the later generations, and especially in our current generation, the *Erev Rav* are wicked souls who lead the Jewish people towards evil. Their agenda is to lead the Jewish people astray from Torah, from all holiness, from *emunah*, and from *mitzvos*. It doesn’t matter if he [a member of *Erev Rav*] wears a *kippah* or if he doesn’t have a *kippah*; whether he has a beard or whether he doesn’t have a beard. This is the exile we are in. The exile we are currently in is the exile of the *Erev Rav* - who exercise ‘control’ over the Jewish people. The ‘heads of the *Erev Rav*’ are the souls of Amalek; Chazal say that the *Erev Rav* is made up of five kinds of people, and at the head of all of them is Amalek²².

This has been true about our current exile ever since it has begun, but it has particular relevance to today’s times. We must understand the situation that we are found in. The exile we are in today is being headed by people who look like Jews - and they look like they are a part of the Jewish people.

This is in vast contrast to the exile of Egypt. In Egypt, when we were exiled by Pharaoh, it was clear to all of us that Pharaoh was not of the Jewish people. But in the current exile, we are exiled under the jurisdiction of people who look like they are one of us. But although they look like Jews, Chazal said that their souls are not of the *Bnei Yisrael*.²³ They do not understand, and they can never understand, what Torah is. They cannot understand what *mitzvos* are. They cannot understand the nature of the true bond that is between the Jewish people and Hashem.

עומדים עלינו לכלותינו, בכל דור ודור - “In every generation, they [the nations] stand up to destroy us.” We must understand that in the exile we are in, the “*Erev Rav*” (the “Mixed Multitude”)²⁴ is also trying to destroy us, just as the nations of the past in each generation have sought to destroy us.

If we reflect on the situation, we can see the depth of our exile. In the situation we are in right now, according to the *halachah*, it is a time of *shmad* (a decree of spiritual genocide)!²⁵ If someone thinks that this decree [to draft the *yeshiva bochurim* into the Israeli army] is merely another decree upon us, he doesn’t understand! This is not merely another decree - we are in a time of *shmad*!! They [the Israeli government] wants to uproot the entire Torah, from the root!! In a time of *shmad*, there are *halachos* that apply. Every Jew must become familiar with the laws of *mesirus nefesh* – to be prepared to give up our life, if we must. There is a *mitzvah* of *kiddush Hashem* during this time. These

22 The source for this is *Tikkunei HaZohar* (41), brought in the words the Vilna Gaon in *sefer Even Shelaimah* (11). five groups are termed “*Nega Ra*” (Evil Affliction): *Nefilim*, *Giborim*, *Anakim*, *Refaim*, and *Amalekim*. Refer to the Rav’s five original Hebrew classes of “*Erev Rav*”, and to the English adaptation of “*Erev Rav_005_Amalek Exposed*”.

23 For further research, see *Tefillah* #109

24 For more about “*Erev Rav*”, refer to “*Erev Rav Talks*”, the collected *derashos* from the Rav about the topic of the *Erev Rav*.

25 This was said in light of the Israeli government’s recent announcement to enforce the draft of *yeshiva bochurim* into the army, which our *Gedolim* have declared as an open attempt to wage war against the Torah world; thus it is being seen by our *Gedolim* as a “time of *shmad*” (genocide), in which the *halachah* is, “*yaharog v’al yaavor*”, “be killed rather than transgress.”

halachos are discussed in Rambam *Hilchos Kiddush Hashem* and *Sefer HaChinuch* by the *mitzvah* of *kiddush Hashem*. There is a *halachah* that during a time of *shmad*, one is not allowed to listen to the government even if they tell you to wear a certain kind of shoelace. A Jew has to let himself get killed rather than listen to them.²⁶

מניח הכוס מידו ויגלה המצות:

צֹא וְלִמַּד מֵהַ בְּקִשׁ לָבֵן הָאֲרָמִי לַעֲשׂוֹת לַיעֲקֹב אָבִינוּ. שְׁפָרְעָה לֹא גָזַר אֶלָּא עַל הַזְּכָרִים וְלָבֵן
בְּקִשׁ לַעֲקֹר אֶת הַכֹּל. שְׁנַאֲמַר: אֲרָמִי אֵיבֵד אָבִי.

How Lavan Tried To Uproot Everything

Lavan tried to uproot the entire Jewish people. How do we see this? By exchanging Leah for Rachel in marriage to Yaakov Avinu, he was tampering with the awesome *kedushah* (holiness) of Yaakov Avinu. When Yaakov Avinu thought he was marrying Rachel, he was really marrying Leah, and this was a degree of improper thoughts, for he was thinking of a different woman at the time of the union. Hence, Lavan's devious scheme was actually an attempt to cause some damage to the *kedushah* of Yaakov and hence the entire *kedeushah* of the Jewish people. In that way, Lavan was trying to uproot the entire Jewish people.²⁷

Modern-Day Influences of “Lavan”

In the *Hagaddah*, we say that Lavan was worse than Pharaoh. Pharaoh wanted to kill all the baby Jewish boys, but Lavan attempted to uproot the entire Jewish people. The ‘Lavan’ in our entire generation is [the pervasive influences of the society around us], presenting itself like a ‘*tallis* that is entirely *lavan*\white’ - attempting to uproot everything from us through the negative influences of society, in many different cunning and devious ways that trick people into pursuing them.²⁸

²⁶ *Derashos_086_Exile of Past and Present*

²⁷ *Sefer Bilvavi Mishkan Evneh Pesach 233*

²⁸ *Derashos_068_Tragedy*

וַיֵּרֶד מִצְרַיִם וַיִּגַּר שָׁם בְּמַתִּי מֵעֵט, וַיְהִי שָׁם לְגוֹי גָדוֹל עֲצוּם וְרַב: וַיֵּרֶד מִצְרַיִם אָנוּס עַל פִּי הַדְּבַר: וַיִּגַּר שָׁם, מִלֵּמַד שְׁלֵא יֵרֵד יַעֲקֹב אֲבִינוּ לְהִשְׁתַּקֵּעַ בְּמִצְרַיִם אֲלֵא לְגוֹר שָׁם. שְׁנֵאמַר, וַיֹּאמְרוּ אֶל פְּרַעֲה לְגוֹר בְּאֶרֶץ בְּאֵנוּ כִּי אֵין מִרְעָה לְצֹאן אֲשֶׁר לַעֲבָדֶיךָ כִּי כִבֵּד הָרַעֲב בְּאֶרֶץ כְּנָעַן, וְעַתָּה יֵשְׁבוּ נָא עֲבָדֶיךָ בְּאֶרֶץ גִּשׁוֹן:
בְּמַתִּי מֵעֵט, כְּמָה שְׁנֵאמַר, בְּשִׁבְעִים נֶפֶשׁ יָרְדוּ אֲבוֹתֶיךָ מִצְרַיִם וְעַתָּה שְׁמֶךָ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ כְּכֹכְבֵי הַשָּׁמַיִם לְרוֹב:

The Exile and Redemption of the Seventy “Souls” Who Descended To Egypt

When we left Egypt, we were “redeemed from a house of slaves”; we were not just redeemed in the physical sense from Egypt, but we were redeemed in our souls. There were “seventy souls” who went down to Egypt, connoting that the exile in Egypt was taking place in our souls as well. The redemption from Egypt was essentially an inner redemption, a redemption from the exile upon our very souls. Hashem took us out from there and instead “brought us closer into His service.” We became close to Hashem because we gained inner clarity within our souls. The redemption showed us what we really wanted and enjoyed and longed for.²⁹

וַיְהִי שָׁם לְגוֹי, מִלֵּמַד שֶׁהָיוּ יִשְׂרָאֵל מִצְיָנִים שָׁם: גָּדוֹל עֲצוּם, כְּמָה שְׁנֵאמַר, וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל פָּרוּ וַיִּשְׂרְצוּ וַיִּרְבוּ וַיַּעֲצֻמוּ בְּמַאֲד מְאֹד וַתִּמְלֵא הָאֶרֶץ אֹתָם: וְרַב, כְּמָה שְׁנֵאמַר, רַבְּבָה כְּצִמְחַת הַשָּׂדֶה נִתְתִּיף וַתִּרְבֵּי וַתִּגְדְּלֵי וַתִּבְאֵי בְעֵדֵי עֲדָיִים שְׂדִים נִכְנָו וּשְׁעָרָה צִמְחָה וְאֵת עֵרְמֵי:
וְאֶעְבֹּר עָלֶיךָ וְאֶרְאֶה מִתְבוֹסֶסֶת בְּדַמֶּיךָ וְאֶמַּר לָךְ בְּדַמֶּיךָ חַיִּי וְאֶמַּר לָךְ בְּדַמֶּיךָ חַיִּי:

The *Korbon Pesach* and *Bris Milah*: Removing The “Foreskin of the Heart”

In the *Haggadah* we express, “By your blood shall you live” – which the Sages explain this to refer to the blood of the *korban pesach* (paschal sacrifice) and the blood of *bris milah* (circumcision). What is the connection between *korbon pesach* and *bris milah*? Simply it is because in order to eat the *korban*

²⁹ *Pesach_034_Essence of the Three Festivals*

pesach, one had to be circumcised, for it is written, “Any uncircumcised one shall not eat of it”³⁰. But we also find in the words of the Torah and in the Sages that there is also a foreskin (*orlah*) of the heart, which also needs to be removed, as it is written, “And you shall circumcise the foreskin of the heart.”³¹ This is called *orlas halev*, “foreskin of the heart”.

Yitzchok Avinu was the first to receive the *bris milah* on the eighth day after birth. But what is the *orlas halev* which needs to be removed from the heart? The Hebrew word for circumcision, “*mal*”, is an acronym for the words *moach* (brain) and *lev* (heart). As long as there remains *orlas halev* in the heart, the mind’s knowledge cannot become connected with the heart. The knowledge will remain on the level of “*And you shall know today*”, without becoming “*And you shall settle the matter upon your heart*.” When the Torah commands a person to remove the blockage of the heart, *orlas halev*, it means that one needs to remove that which separates one’s mind and heart. The Kotzker Rebbe said that the Torah says that the mind’s knowledge must become settled “*in*” our heart, as opposed to just *on* our heart.³² As long as a person hasn’t removed the blockage of the heart, it’s possible that he has learned Torah, whether a little or a lot, but none of it will make it into his heart. That is *orlas halev*.

As long as the knowledge in one’s mind hasn’t yet entered one’s heart, a person is living a contradiction. It can take a long time until knowledge becomes part of one’s heart, because the Sages taught that the distance between the mind and the heart is further than the distance between the heavens and the earth.

In order to eat the *korbon pesach*, we had to have a *bris milah*. As we explained, the deeper meaning of this is that we had to remove our “*orlas halev*” in order to eat the *korban pesach*. In Egypt, we removed some of the blockage as we began to cry out to Hashem from our heart, but this process was not yet complete until we left Egypt, when we actually received *bris milah* – which was not just a physical act of circumcision, but a removal of the blockage on our heart.³³

וִירְעוּ אֶתְנֹו הַמִּצְרִים וִיעֲנוּנוּ וִיתְנוּ עֲלֵינוּ עֲבוֹדָה קָשָׁה:

וִירְעוּ אֶתְנֹו הַמִּצְרִים, כָּמָה שִׁנְאֵמַר, הִבָּה נִתְחַכְמָה לוֹ פֶּן יִרְבֶּה וְהָיָה כִּי תִקְרָאנָה מִלְחָמָה וְנוֹסֶף

גַּם הוּא עַל שׁוֹנְאֵינוּ וְנִלְחַם בָּנוּ וְעָלָה מִן הָאָרֶץ:

וִיעֲנוּנוּ, כָּמָה שִׁנְאֵמַר, וַיִּשְׁימוּ עָלָיו שָׂרֵי מִסִּים לְמַעַן עֲנוּתוֹ בְּסִבְלוֹתָם וַיִּבֶן עָרֵי מִסְכָּנוֹת

לְפָרְעָה אֶת פְּתָם וְאֶת רַעְמֵסִס:

³⁰ Shemos 12:48

³¹ Devarim 10:16

³² Based on a teaching of the Kotzker Rebbe who said that there are two levels: “On” your heart, where inspiration is still external and not as effective, and a deeper level, “In” your heart, where one’s knowledge penetrates into his heart and becomes more internalized.

³³ Pesach_031_Internalizing Your Knowledge

וַיִּתְּנוּ עָלֵינוּ עֲבוּדָה קָשָׁה, כְּמָה שֶׁנֶּאֱמַר, וַיַּעֲבֹדוּ מִצְרַיִם אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּפָרֶךְ:

“Difficult Labor” In Egypt – In The Physical and Spiritual

The Egyptian exile deterred us from receiving the Torah. As long as we were in Egypt, we could not receive the Torah; we have to leave it in order to become purified at Har Sinai and receive the Torah. In Egypt, we would not have been able to internalize the Torah had we received it.

In Egypt, there was “bricks and mortar”, and this personified the exile. What exactly are these “bricks and mortar” that held us back from receiving the Torah? It wasn’t just that we had cruel physical labor. It was a spiritual kind of “bricks and mortar” – a blockage that held us back from receiving the Torah.

There were two layers to the redemption. There was a physical redemption, which took place when we actually left Egypt, in the physical sense. But there was also a spiritual layer to the redemption: the redemption that took place in our souls, enabling us to receive the Torah. Although the physical redemption happened a long time ago, the spiritual redemption to our souls happens every year.³⁴

וַנִּצְעַק אֶל יְהוָה אֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ, וַיִּשְׁמַע יְהוָה אֶת קִלְנוּ וַיִּרְא אֶת עֲנִינֵנוּ וְאֶת עֲמַלְנוּ וְאֶת לַחֲצֵנוּ:
וַנִּצְעַק אֶל יְהוָה אֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ, כְּמָה שֶׁנֶּאֱמַר, וַיְהִי בַיָּמִים הָרַבִּים הָהֵם וַיָּמָת מֶלֶךְ מִצְרַיִם
וַיֹּאנְחוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל מִן הָעֲבָדָה וַיִּזְעְקוּ, וַתַּעַל שׁוֹעַתָם אֶל הָאֱלֹהִים מִן הָעֲבָדָה:

Crying Out To Hashem

We must also come to do as the people did in Egypt when they realized their suffering, which was that they cried out to Hashem (and their groans were indeed heard by Hashem). It is therefore not enough for us to have a desire to leave exile. Ultimately, it is up to Hashem to take us out, whenever it is His will to do so. For this reason, we must cry out to Hashem in prayer, just as the people did in Egypt.

We must cry out to Hashem from the very depths of the soul ! We must feel that our body’s hold on our soul is a form of cruel labor. We must feel the bitterness of this in the same way that we felt embittered by the Egyptians. If we don’t feel this bitterness, then we won’t be able to cry out to Hashem from a true desire to escape. A person must realize that he needs to get out of his inner imprisonment which entails crying to Hashem for days and nights, from the depth of our hearts and not just to cry ‘crocodile tears’. There can be no hope for a person to truly serve Hashem without

crying from the depth of his heart, because he will be missing the first, basic point that he needs to start with.

May Hashem help all of us that we should first come to recognize the lowliness of our situation, to realize that without being close to Him, life is not a life, but a total fantasy. May this recognition cause to feel, with Hashem's help, a true yearning to be freed from this dark exile – and to reach the light of the Redemption, speedily in our days.³⁵

וַיִּשְׁמַע יְהוָה אֶת קִלְנוֹ, כְּמָה שֶׁנֶּאֱמַר, וַיִּשְׁמַע אֱלֹהִים אֶת נַאֲקָתָם וַיִּזְכֹּר אֱלֹהִים אֶת בְּרִיתוֹ אֶת אַבְרָהָם אֶת יִצְחָק וְאֶת יַעֲקֹב:

Exile – Then and Now

When the Jews were enslaved in Egypt, there was no way for them to escape it. There was a decree of exile, and anyone who tried to escape was caught by the sorcery that protected its borders. There was no actual solution that they could do. Even when the non-Jewish astrologers wanted to get rid of the Jews from Egypt, they could not find a way. The non-Jews there did not have a solution, but the Jew has a solution even where a non-Jew doesn't. A Jew's solution, when he knows that there is no natural solution, is that he turns to Hashem in prayer. He can tell Hashem, "You created me. You placed me in this situation. I can't do it on my own. The doctors have given up on me. The only one who can help me is You, Hashem."

In the world we live in today, there is no solution to how we can reconcile our physical needs with our spiritual needs. Some people abandon all spirituality and only take care of their physical needs, and others ignore physicality and are only immersed in spirituality. But as for the average person, who is caught somewhere in the middle – and he is not on the level of abandoning his physical situation and become more spiritual – he has no solution.

The first thing we must know is: there is a problem. The second thing you must know is: you are responsible to help yourself. The third step is: let it bother you. Then, when it bothers you, cry out to Hashem to help you (just as the Jews cried out to Hashem in Egypt). When you understand the problem and you feel responsible for yourself, and you cry out to Hashem, earnestly, Hashem will help you. How? I have no idea exactly how. But Hashem can do anything, and He can solve your problems for you.

But on one condition: you have to cry out to Him, from the depths of your heart, about your spiritual problems. Feel very bothered at the fact that you don't feel the reality of your *neshamah* and

35 Pesach_04_Time of Our Freedom

that your life is lacking meaning. It should bother you that we don't even worry 50% about our *neshamah's* needs, even though it really should be that way. It can bother you that you are lying to yourself all the time, and that will help you cry out to Hashem, to scream to Him and scream to Him, that He take you out of the situation. If you keep crying out to Hashem, you are guaranteed an answer.

There is no natural solution that can help us right now. The world is designed like that – Hashem made the world in a way that we must turn to Him. There is no natural means to escape our problems. The only advice is to turn solely to the Only One who can take us out from this situation. But we must turn to Him from the depths of our soul, from inner pain at our situation, from being bothered.

We need to understand that the way we live our life currently, although it is necessary for us (to work for a living), it is still a life that resembles death. It is a life devoid of any inner content. That will get us to really cry out to Hashem, each day. People cry to Hashem each day for their physical needs, but what about their soul's needs...?

...Forgive me for making such a harsh statement. But if anyone recognizes the situation, 20 years ago, the world was much less indulged in physicality. They didn't have so many phones like there are today, and there was much less going on then; not that 20 years ago people didn't indulge in materialism, but, it was much less. Will our situation get better in 20 years from now, the way things are going? We all know that it won't. No one can deny it. How will Moshiach come? Will we have better Rabbonim then?

The change will have to come from us. If we, ourselves, are not prepared to change over in one day, there is no hope. We all know that the world we live in today, with its indulgent lifestyle, Moshiach cannot come here. The decision to change must come from each of us, individually.

Are we prepared to change over in one day, or do we want to just continue on our life as it is now? Everyone here has the power of free will; we can all choose either to continue living a materialistic life until the day we die, or, we can tell ourselves: "Enough." We were in Egypt, but at a certain point we get out of there. It is in your hands to get out – when you cry out to Hashem.

Through the help of Hashem, just as He brought us out of Egypt to bring us to the giving of the Torah, so should we merit the giving of the Torah, each on his own level.³⁶

³⁶ *Derashos_010_The Only Way Out Of Our Problems*

וַיֵּרָא אֶת עֲנִינּוֹ, זֹ פְרִישׁוֹת דְּרָךְ אֶרֶץ. כָּמָה שָׁנָאֹמֵר, וַיֵּרָא אֱלֹהִים אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיַּדַּע אֱלֹהִים:

וְאֵת עַמְלֹנּוֹ, אֵלּוֹ הַבְּנִים. כָּמָה שָׁנָאֹמֵר, כָּל הַבֵּן הַיְלֹוד הַיְאָרָה תִּשְׁלִיכּוּהוּ וְכָל הַבֵּת תַּחֲחִיוּ:

וְאֵת לַחֲצֵנּוֹ, זֹ הַדְּחָק. כָּמָה שָׁנָאֹמֵר, וְגַם רְאִיתִי אֶת הַלַּחֲץ אֲשֶׁר מִצְרַיִם לּוֹחֲצִים אוֹתָם:

וַיּוֹצֵאֵנוּ יְהוָה מִמִּצְרַיִם בְּיַד חֲזָקָה וּבְזֶרַע נְטוּיָה וּבְמַרְא גְדוֹל וּבְאִתּוֹת וּבְמִפְתֵּי:

Hashem Took Us Out of Egypt – And He Can Take Us Out Of All Troubles!

In the Egyptian bondage, our people were afflicted with terrible suffering – as it is written, *“And they embittered their lives with difficult labor.”*

Think about what any Jew must have felt like then. They knew of the prophecy made to Avraham Avinu that the Egyptian exile would last for 420 years. How could they take it any longer? How could anyone ever hope to get out of Egypt? Even if anyone there would have ran away from Egypt, they wouldn't be able to escape, because the Egyptians used their magic to hold back anyone from escaping. What did any Jew think back then – how could he cope with such suffering, knowing that it's going to take 420 years to be redeemed?? Imagine we are one of the Jews enslaved in Egypt. What would we do? How would we cope? Would we just give up and say, “Enough of this -- I'm not doing all of this work?!”

When the people complained to Moshe of the suffering, Moshe entreated to Hashem, and Hashem told him to tell them, “Just like I was with the forefathers, so will I be with you by the other hard times. This pain is only temporary.” Hashem was saying, It's true – it really is a very hard time that they are going through, but do not worry – it is only temporary, and I am with you, so don't worry. How are we to understand Hashem's response – “The pain is only temporary”?! How does this help them survive a 420-year exile?

This lesson shows us how we can deal with our own difficulties. Is there anyone who hasn't gone through difficult times? There is no such person. Every single one of us has gone through hardship. Some of us came out of much of our past hardships, and some of us are still going through hardships. But what we all have in common is that all of us are still going through something hard, and we haven't fully come out of our difficulties. We are all still going through some difficulty in our life, one way or another. When a person has a big problem, he usually convinces himself that it's the worst problem he ever had. He compares his new problem to his previous problems, and realizes that it's not the same kind of problem he is used to – it's a whole new problem he has never faced, and it doesn't seem to have a solution. What happens? Eventually, the problem goes away, and he forgets about it. Then a new problem comes, and again the person thinks that this is a problem that has no solution. The cycle repeats itself...

But what people usually fail to remember is that their previous problems, which didn't seem to have a solution, went away at a certain point. We usually fail to recall all the difficulties that we *did* come out of. When we're going through a difficult time in our life, we have the ability to calm ourselves down by remembering that just like our previous problem didn't seem to have a solution, yet somehow it went away, so is there is a solution to our current problem, although we don't see how. We can realize that it is only our physical eyes that don't see a solution, but that doesn't mean there isn't a solution.

The Ramban says, "*Maaseh Avos Siman Labonim*" – "What happened to our forefathers is a sign for their children." Just like Hashem was with Avraham *Avinu* when he went down to Egypt and he saved him from his problem – this is when *Pharoah* abducted Sarah, and Avraham *Avinu* had no solution to his predicament – so do we now always have a solution to our problems, even though it seems like there isn't. Although we, ourselves, don't know how to solve our problems, Hashem can take us out of it – just like He helped Avraham when he didn't have a solution, and just like He redeemed our people from exile when there seemed to be no way out.

This is what Hashem told Moshe to tell the people – "The pain is only temporary – Just like I took Avraham out of Egypt, so am I with you. Just there was no natural solution for Avraham, yet I was with him and took him out of his problem, so will I take you out of your problem even though there is no natural solution."

Every day we leave Egypt. This is part of what we say every day in *Kerias Shema* – we remember how we were taken out of Egypt. We have many *mitzvos* as well where we remember how we were taken out of Egypt. On Shabbos and the *Yomim Tovim*, we say many times the words, "*Zecher L'yetzias Mitzrayim*" – a "remembrance" to our redemption from Egypt. Why must we remember the redemption? Is it merely to have a memorial day to remember the miracles of the past?

Many reasons are given for this, but for our discussion, it is relevant to say that the reason why we remember the redemption from Egypt so much is because it serves as the foundation for all our troubles. It shows that there is a way out from all our troubles – just like Hashem was with us then, so is He with us now.

Just like there was a public redemption, so is there a private redemption that can take place in each person's soul. When a person has a problem and he doesn't know the solution, yet he has *emunah peshutah* (simple faith) in Hashem, he can experience his own personal redemption.³⁷

**וְיִוָצְאוּנוּ יְהוָה מִמִּצְרַיִם, לֹא עַל יְדֵי מַלְאָךְ וְלֹא עַל יְדֵי שָׂרָף וְלֹא עַל יְדֵי שְׂלִיחַ. אֲלֵא הַקְּדוֹשׁ
בְּרוּךְ הוּא בְּכַבּוּדוֹ וּבְעֶצְמוֹ. שְׁנֹאמֵר, וְעִבְרַתִּי בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם בְּלִילָה הַזֶּה וְהִפִּיתִי כָּל בְּכוֹר בְּאֶרֶץ
מִצְרַיִם מֵאָדָם וְעַד בְּהֵמָה וּבְכָל אֱלֹהֵי מִצְרַיִם אֶעֱשֶׂה שְׂפָטִים אֲנִי יְהוָה:**

“Not Through An Angel....But G-d Himself, In His Honor”

We say in the *Hagadah*, “*And G-d took us out of Egypt, not through an angel or through a seraph or through a messenger, but G-d Himself, in His Honor.*”

There is a concept that everything which takes place in the world also takes place in time, and everything that takes place in time also takes place in our soul. In our own soul, there can be a redemption by Hashem Himself.

On the night of Pesach, there is a revelation of G-dliness in every person’s soul! “*Not through an angel or a seraph or a messenger, but G-d himself.*” As long as a person doesn’t block this revelation from happening, it becomes revealed in one’s soul on the night of Pesach: a personal redemption that takes place in the soul. When a person still has an egotistical “I”, he is separate from others. But when there is a revelation of G-dliness in the soul, a secret of “oneness” (*rozo d’echad*) is revealed in the soul.

If a person looks at another person according to the other’s opinions about life, then he is apart from others. *Chazal* say that “*Just like all faces are different, so are all minds different.*” But when a person looks at another person’s soul with a deep perspective, he sees G-dliness in another Jew’s soul. He sees “Hashem Himself” that resides in the deepest point in every Jew’s soul. (This deepest point is called “*Yechidah*”.) When a person has this perspective, he has an outlook of *achdus* toward every Jew and he unifies every soul into one unit.

This revelation that takes place in the soul on the night of Pesach is the root of the future Redemption. Thus, on the night of Pesach we have an additional *avodah* upon us. Besides for the well-known *avodah* that we must connect ourselves to leaving Egypt now, there is another *avodah* – to reveal the root of the future Redemption. We must recognize what the Redemption is all about – [leaving our private “I”, transcending the ego, and instead revealing the G-dliness that present in our own souls and in the souls of all other Jews] – and to become connected to this.³⁸

Drawing Power From “Hashem Himself, In His Glory” In Our Souls

There is the power of the body, the power of the soul, and the power which comes directly from Hashem. One’s soul can receive higher abilities from the power that comes directly from Hashem far more than their innate natural capabilities.

38 *Pesach_02_Redeeming Your Soul*

This is the depth of the matter of the “key of the resurrection of the dead, which is not given to any messenger”,³⁹ and the depth of the exodus from Egypt, which was “not through an angel, not through a *seraph*, and not through a messenger, but from Hashem Himself, in His glory.”⁴⁰ To receive higher powers that go above one’s natural capabilities is a very high level. It is the depth contained on the night of Pesach, where we were redeemed from Egypt and prepared to receive the Torah; we were on the level of the resurrection of the dead. The Sage Rabbi Pinchas ben Yair lists ten levels in serving Hashem, beginning from Torah, *zehirus*, and *zerizus*, and all the way to *kedushah*, *ruach hakodesh*, and, finally, *techiyas hameisim* (resurrection of the dead).⁴¹ These are very high levels to reach; the Sages in the times of the *Gemara* had the ability to resurrect the dead.

On our own level, how do we access the power of the resurrection of the dead? It is by shining the light of our *neshamah* onto our body. Any individual can do this, as long as he is someone who searches for Hashem. Then one will be able to see, with *siyata d’shmaya*, that the very limitations upon oneself which he thought he could not escape from, can slowly be broken - like a personal exodus from Egypt.⁴²

וְעִבְרַתִּי בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם בַּלַּיְלָה הַזֶּה, אֲנִי וְלֹא מִלְאָךְ. וְהִכִּיתִי כָּל בְּכוֹר בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם אֲנִי וְלֹא
שָׂרְךָ. וּבְכֹל אֱלֹהֵי מִצְרַיִם אֶעֱשֶׂה שְׂפָטִים אֲנִי וְלֹא הַשְּׁלִיחַ. אֲנִי יְהוָה, אֲנִי הוּא וְלֹא אֲחֵר:

Death of The Firstborns: The Revelation of Hashem In Depraved Egypt

The redemption from Egypt thus came about through the final plague, which was the death to the firstborns. It came in the midnight; the reason for this is because was that the “partial” was being nullified, and in its place, “everything” was revealed. “*At about midnight, I will go out in the midst of Egypt*” - The “I” of Hashem was revealed then – and that is *kol*, everything.

It is precisely within the Egypt that the “I” of Hashem went out, to show that even within the worst confines, this revelation of “everything” can be revealed and banish all of the incompleteness. The

³⁹ See *Taanis 2a*

⁴⁰ From *Hagaddah shel Pesach*

⁴¹ *Avodah Zarah 20b*

⁴² *The Weekly Shmuess_016_Vaeira – Moving Beyond Despair*

confines of Egypt represent the limitations placed on us; when we are limited, we cannot be complete. With the plague of the death of the firstborn, however, it was revealed that even within the limitations, perfection and completeness can be revealed: the perfection of *HaKadosh Baruch Hu*. It was revealed then that all of the limitations and confines on us are only external; in the inner dimension, there is only *HaKadosh Baruch Hu*, Who is *kol* – everything.⁴³

**בִּיד חֲזָקָה, זוּ הַדָּבָר. כְּמָה שֶׁנֶּאֱמַר, הִנֵּה יַד יְהוָה הוֹיָה בְּמִקְנֶהָ אֲשֶׁר בַּשָּׂדֶה בַּסּוֹסִים בְּחִמּוּרִים
בְּגַמְלִים בְּבִקָּר וּבְצֹאן דָּבָר כְּבֵד מְאֹד:**

**וּבְזָרַע נְטוּיָה, זוּ הַחֶרֶב. כְּמָה שֶׁנֶּאֱמַר, וַחֲרָבוּ שְׁלוּפָה בְּיָדוֹ נְטוּיָה עַל יְרוּשָׁלַיִם:
וּבְמִזְרָא גָדוֹל, זוּ גְלוּי שְׂכִינָה. כְּמָה שֶׁנֶּאֱמַר, אוֹ הַנְּסָה אֱלֹהִים לְבֹא לְקַחַת לוֹ גּוֹי מִקְרֵב גּוֹי
בְּמִסּוֹת בְּאֵתוֹת וּבְמוֹפְתִים וּבְמִלְחָמָה וּבִיד חֲזָקָה וּבְזָרַע נְטוּיָה וּבְמִזְרָאִים גְּדוֹלִים כָּל אֲשֶׁר
עָשָׂה לָכֶם יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם בְּמִצְרַיִם לְעֵינֶיךָ:**

**וּבְאֵתוֹת, זֶה הַמַּטֵּה. כְּמָה שֶׁנֶּאֱמַר, וְאֵת הַמַּטֵּה הַזֶּה תִּקַּח בְּיָדְךָ אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה בּוֹ אֵת הָאֵתוֹת:
וּבְמוֹפְתִים זֶה הַדָּם. כְּמָה שֶׁנֶּאֱמַר. וְנִתְּתִי מוֹפְתִים בַּשָּׁמַיִם וּבָאָרֶץ:**

כשאומר דם ואש וכו' וכן בעשר מכות ישפורך מן הכוס מעט יין:

**דָּם, וְאֵשׁ, וְתַמְרוֹת עֶשְׂוֹן:
דָּבָר אַחֵר, בִּיד חֲזָקָה שְׁתִּים. וּבְזָרַע נְטוּיָה שְׁתִּים. וּבְמִזְרָא גָדוֹל שְׁתִּים. וּבְאֵתוֹת שְׁתִּים.
וּבְמוֹפְתִים שְׁתִּים.**

**אֵלוֹ עֶשְׂרֵי מִכּוֹת שֶׁהֵבִיא הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא עַל הַמִּצְרִים בְּמִצְרַיִם וְאֵלוֹ הֵן:
דָּם. צְפַרְדֵּעַ. כְּנִים. עָרוֹב. דָּבָר. שְׁחִין. בְּרָד. אֲרָבָה. חֲשָׁה. מַכַּת בְּכוֹרוֹת:
רַבִּי יְהוּדָה הָיָה נוֹתֵן בָּהֶם סְמָנִים:
דְּצ"ךְ עַד"ש בְּאֵח"ב:**

Pharoah Lost His *Bechirah* (Free Will) Throughout The Ten Plagues

⁴³ Bilvavi Mishkan Evneh Part V, p.236

Hashem brought ten plagues upon Egypt, upon Pharaoh and all his servants, and with each plague, they were given *bechirah*. By the time they already received their second plague, frogs, their *bechirah* level was already not the same level as when they received the plague of blood. And when they received the third plague, lice, their *bechirah* level had gone down since the plague of the frogs. It was not the same level of *bechirah* each time; it kept descending [so their free will was decreasing each time].

Why did this happen? It all started from the first plague. Pharaoh could have chosen to free the Jewish people after the first plague, but he chose not to. As a result, his *bechirah* level descended, and now he had a little less *bechirah* to free them. This process of weakened *bechirah* continued to worsen throughout all of the plagues, where his *bechirah* level kept descending and he did not want to do *teshuvah*; with each plague, he had a little less *bechirah* than before, because his *bechirah* level kept going down.

Pharaoh lost his *bechirah*, slowly throughout the plagues, and it is really because he chose to be in a situation where Hashem will take away his *bechirah*. He wanted to be evil, and he had chosen to act this way from the very onset of the plagues.

There are many reasons explained in *Chazal* of why Hashem “hardened” the heart of Pharaoh. There is one very well-known reason: The more that Pharaoh kept seeing the miracles, the more he should have repented. Since he did not take the messages of the plagues to heart, he was punished each time with more and more hardening of his heart. He still remained with *bechirah*, but it was becoming smaller and smaller with each plague.

But it can also be explained in different terms, based upon what we have been explaining here. Whenever a person has *bechirah*, he can either choose to utilize his *bechirah* and “choose” to be a chooser, or, there is an alternative, deeper path: he can choose not to have *bechirah*. Within this second path, he can either use this power for holiness or for evil. Either he can choose to submit his will to Hashem’s will - the holy use of this ability; or he will choose to follow his physical passions and to feel helpless with them - the evil use of this ability.

...“Pharoah” is from the words “*peh ra*”, “evil mouth”,⁴⁴ as is well-known; the hint of this is that all that he requested was to be evil, and to abandon good. This was what Pharoah had been “requesting” of Hashem all along, throughout all of the plagues. He did not want his *bechirah*, because that would get in the way of his passions. The Rambam famously said that “Pharoah is the *yetzer hora*” (the evil inclination).⁴⁵ and this is logical to anyone who understands. As we are explaining here, it is not only Pharoah who wanted to keep ignoring the truth so that he could choose what’s comfortable over what’s right. Every person, on some level, must traverse this point.

... Hashem not only wants us to tell over the story of what He did to Pharoah, but to tell over the attitude of Pharoah which led to his downfall and how we need to live our lives very differently than he did.

The more that a person perseveres and is willing to go through the pain of listening to his inner voice of good, which keeps telling him not to sin and to feel remorse over sin, which doesn’t leave him alone, even about his deeply rooted negative patterns that are very hard for him to overcome – the more that he continues to listen to this inner voice and he doesn’t ignore it, he is closer to becoming “One who comes to be purified, is assisted.”⁴⁶ This was the root of the redemption from Egypt.⁴⁷

ישפור מן הכוס ג"פ:

הָא לַחֲמָא עֲנִיָא דִּי אֲכָלוּ אֲבַהֲתָנָא בְּאַרְעָא דְּמִצְרַיִם. כָּל דְּכָפִין יִיְתִי וְיִיכּוּל. כָּל דְּצָרֵיהּ יִיְתִי וְיִפְסַח. הַשְׁתָּא הָכָא, לְשָׁנָה הַבְּאָה בְּגִי חוּרִין

רַבִּי יוֹסִי הַגְּלִילִי אוֹמֵר, מִנֵּין אַתָּה אוֹמֵר שְׁלָקוּ הַמִּצְרַיִם בְּמִצְרַיִם עֶשֶׂר מִכּוֹת וְעַל הַיָּם לָקוּ חֲמִשִּׁים מִכּוֹת. בְּמִצְרַיִם מָה הוּא אוֹמֵר, וַיֹּאמְרוּ הַחֲרֻטְמִים אֶל פְּרַעֲה אֲצַבֵּעַ אֱלֹהִים הִיא. וְעַל הַיָּם מָה הוּא אוֹמֵר, וַיֵּרָא יִשְׂרָאֵל אֶת הַיָּד הַגְּדוֹלָה אֲשֶׁר עָשָׂה יְהוָה בְּמִצְרַיִם וַיֵּרְאוּ הָעָם אֶת

44 *Degel Machneh Ephraim parshas Vayigash*

45 *Beraishis Rabbah 34:10*

46 *Yoma 38b*

47 *The Weekly Shmuess_017_Bo – Free Will and Your Inner Voice*

יְהוָה וַיֵּאֱמִינוּ בַּיהוָה וּבַמַּשֶּׁה עֲבָדוּ. כַּמָּה לָקוּ בְּאַצְבַּע עֶשֶׂר מַכּוֹת. אָמור מַעֲתָה, בְּמִצְרַיִם לָקוּ
 עֶשֶׂר מַכּוֹת וְעַל הַיָּם לָקוּ חֲמִשִּׁים מַכּוֹת:

□□□

Our Avodah At The Splitting of the Sea: Arriving At *Bittul* (Self-Nullification)

Before the event of *kerias Yam Suf* (the splitting of the sea) when the Egyptians were chasing the Jewish people, the Torah says, “*And Hashem said to Moshe, why do you cry out to Me? Speak to the children of Yisrael and journey on.*” Rashi explains that that Moshe was *davening*, and Hashem said to him, “Now is not the time to be lengthy in prayer, when the Jewish people are in a predicament.” This begs a well-known question: If not now, when? Don’t the Sages always teach that when a person is found in a predicament, he should grab onto the “art of the forefathers” which we have in our hands, and *daven* to Hashem? Why is it that when they came to the sea, their *avodah* was precisely not to *daven*?!

When a person is *davening*, it is because he wants a certain thing. He may want one thing, or more than one thing, to happen. He is trying to attain his *ratzon* (will), through praying to Hashem to get it. But at the sea, the people had the *avodah* to transcend any of their personal *ratzon*, and to arrive at total self-nullification (*bittul*), of having no personal *ratzon* at all. At the sea, their *avodah* was to come to the recognition that “I only want what Hashem wants. If Hashem’s will is for me to live, then I want to live. If Hashem wills the opposite, then that is my will also.”

When the Jewish people were leaving Egypt, they had a will to leave it: “*They cried out, and their prayers arose to G-d from all of their difficult labor, and Hashem heard their groans.*” But now when they were standing in front of the sea, they had a loftier *avodah* to do. Now their *avodah* was to have absolute *mesirus nefesh*: to be willing to give up their souls entirely for Hashem, and to accept the will of Hashem wholeheartedly. When that is the case, there is no gain in *davening*, and it would only be detrimental to do so.

רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר, מִנֵּין שְׁכָל מַכָּה וּמַכָּה שֶׁהֵבִיא הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא עַל הַמִּצְרַיִם בְּמִצְרַיִם
 הֵיטָה שֶׁל אַרְבַּע מַכּוֹת. שְׁנֵאמַר, יִשְׁלַח בָּם חֲרוֹן אַפּוֹ עֲבָרָה וְזַעַם וְצָרָה מִשְׁלַחַת מִלְּאֲכֵי רָעִים.
 עֲבָרָה אַחַת. וְזַעַם שְׁתֵּים. וְצָרָה שְׁלֹשׁ. מִשְׁלַחַת מִלְּאֲכֵי רָעִים אַרְבַּע. אָמור מַעֲתָה, בְּמִצְרַיִם
 לָקוּ אַרְבָּעִים מַכּוֹת וְעַל הַיָּם לָקוּ מֵאַתֵּים מַכּוֹת:

רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר, מִיָּנִין שְׁפַל מְכָה וּמְכָה שֶׁהֵבִיא הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא עַל הַמְצָרִים בְּמְצָרִים
הֵיטָה שֶׁל חֲמֵשׁ מִכּוֹת. שְׁנַאֲמַר, יִשְׁלַח בָּם חֲרוֹן אַפּוֹ עֲבָרָה וְזַעַם וְצָרָה מִשְׁלַחַת מְלֹאכֵי רָעִים.
חֲרוֹן אַפּוֹ אַחַת. עֲבָרָה שְׁתֵּים. וְזַעַם שְׁלֹשׁ. וְצָרָה אַרְבַּע. מִשְׁלַחַת מְלֹאכֵי רָעִים חֲמֵשׁ. אָמור
מֵעַתָּה בְּמְצָרִים לְקוֹ חֲמִשִּׁים מִכּוֹת וְעַל הַיָּם לְקוֹ חֲמִשִּׁים וּמֵאֲתֵים מִכּוֹת:

כִּמָּה מַעֲלוֹת טוֹבוֹת לְמָקוֹם עָלֵינוּ:

אֱלוֹ הוֹצִיאָנוּ מִמְצָרִים, וְלֹא עָשָׂה בָּהֶם שְׁפָטִים דֵּינוּ:

אֱלוֹ עָשָׂה בָּהֶם שְׁפָטִים, וְלֹא עָשָׂה בְּאֱלֹהֵיהֶם דֵּינוּ:

אֱלוֹ עָשָׂה בְּאֱלֹהֵיהֶם, וְלֹא הִרְגָ אֶת בְּכוֹרֵיהֶם דֵּינוּ:

אֱלוֹ הִרְגָ אֶת בְּכוֹרֵיהֶם, וְלֹא נָתַן לָנוּ אֶת מְמוֹנָם דֵּינוּ:

אֱלוֹ נָתַן לָנוּ אֶת מְמוֹנָם, וְלֹא קָרַע לָנוּ אֶת הַיָּם דֵּינוּ:

אֱלוֹ קָרַע לָנוּ אֶת הַיָּם, וְלֹא הֶעֱבִירָנוּ בְּתוֹכוֹ בְּחָרְבָה דֵּינוּ:

אֱלוֹ הֶעֱבִירָנוּ בְּתוֹכוֹ בְּחָרְבָה, וְלֹא שָׁקַע צָרֵינוּ בְּתוֹכוֹ דֵּינוּ:

אֱלוֹ שָׁקַע צָרֵינוּ בְּתוֹכוֹ, וְלֹא סִפֵּק צָרְכָנוּ בְּמִדְבָר אַרְבָּעִים שָׁנָה דֵּינוּ:

אֱלוֹ סִפֵּק צָרְכָנוּ בְּמִדְבָר אַרְבָּעִים שָׁנָה, וְלֹא הֶאֱכִילָנוּ אֶת הַמֶּן דֵּינוּ:

אֱלוֹ הֶאֱכִילָנוּ אֶת הַמֶּן, וְלֹא נָתַן לָנוּ אֶת הַשַּׁבָּת דֵּינוּ:

אֱלוֹ נָתַן לָנוּ אֶת הַשַּׁבָּת, וְלֹא קָרְבָנוּ לִפְנֵי הַר סִינַי דֵּינוּ:

אֱלוֹ קָרְבָנוּ לִפְנֵי הַר סִינַי, וְלֹא נָתַן לָנוּ אֶת הַתּוֹרָה דֵּינוּ:

אֱלוֹ נָתַן לָנוּ אֶת הַתּוֹרָה, וְלֹא הִכְנִיסָנוּ לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל דֵּינוּ:

אֱלוֹ הִכְנִיסָנוּ לְאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, וְלֹא בָנָה לָנוּ אֶת בֵּית הַבְּחִירָה דֵּינוּ:

עַל אַחַת כִּמָּה וְכַמָּה טוֹבָה כְּפוּלָה וּמְכַפֶּלֶת לְמָקוֹם עָלֵינוּ. שֶׁהוֹצִיאָנוּ מִמְצָרִים. וְעָשָׂה בָּהֶם
שְׁפָטִים. וְעָשָׂה בְּאֱלֹהֵיהֶם. וְהִרְגָ אֶת בְּכוֹרֵיהֶם. וְנָתַן לָנוּ אֶת מְמוֹנָם. וְקָרַע לָנוּ אֶת הַיָּם.
וְהֶעֱבִירָנוּ בְּתוֹכוֹ בְּחָרְבָה. וְשָׁקַע צָרֵינוּ בְּתוֹכוֹ. וְסִפֵּק צָרְכָנוּ בְּמִדְבָר אַרְבָּעִים שָׁנָה. וְהֶאֱכִילָנוּ

אֶת הַמֶּן. וְנָתַן לָנוּ אֶת הַשֶּׁבֶת. וְקָרְבָנוּ לְפָנֵי הַר סִינַי. וְנָתַן לָנוּ אֶת הַתּוֹרָה. וְהַכְנִיסָנוּ לְאֶרֶץ
יִשְׂרָאֵל. וּבָנָה לָנוּ אֶת בֵּית הַבְּחִירָה לְכַפֵּר עַל כָּל עֲוֹנוֹתֵינוּ:

רַבֵּן גַּמְלִיאֵל הָיָה אוֹמֵר, כָּל שֶׁלֹּא אָמַר שְׁלֹשָׁה דְבָרִים אֵלּוּ בַּפֶּסַח לֹא יֵצֵא יְדֵי חוּבָתוֹ, וְאֵלּוּ הֵן:
פֶּסַח. מִצָּה. וּמְרוֹר:

פֶּסַח שֶׁהָיוּ אֲבוֹתֵינוּ אוֹכְלִים בְּזִמְנוֹ שֶׁבֵּית הַמִּקְדָּשׁ הָיָה קָיָם עַל שׁוּם מָה. עַל שׁוּם שֶׁפֶּסַח
הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא עַל בְּתֵי אֲבוֹתֵינוּ בְּמִצְרַיִם. שֶׁנֶּאֱמַר, וְאִמְרַתֶּם זָבַח פֶּסַח הוּא לִיהוָה אֲשֶׁר
פֶּסַח עַל בְּתֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל בְּמִצְרַיִם בְּנִגְפוֹ אֶת מִצְרַיִם וְאֶת בְּתֵינוּ הִצִּיל וַיִּקַּד הָעָם וַיִּשְׁתַּחֲווּ:

□ □ □

The *Korban Pesach* - Closeness To Hashem

Through the *korban pesach*, a person could become especially near Hashem, for the *korban pesach* had to be “*tzli*” (roasted), which is from the word “*aitzel*”, “near” - a hint that the *korban pesach* brought a person especially “near” Hashem.⁴⁸

Pesach: Remembering How Hashem “Skipped” Over

The word “*Pesach*” means to “*skip*”, which is also known as the term *dilug* (skipping). The *gematria* of the words “The One skipped over”, which is דלג אלף, is equal in value to the word פסח/Pesach.⁴⁹ The spiritual light present on the night of Pesach is essentially the fact that Hashem “skipped” over His normal mode of conduct, which is through using the letter “*beis*”, and He instead used His higher mode of conduct, which is His letter *aleph*.

When Hashem skipped over the Jewish homes, this can be understood on a deeper level because He was “skipping over” His [mode of conduct through the] letter *beis*, and instead revealed His [mode of conduct through the] letter *aleph*.

This was also the same depth behind how Hashem Himself went into Egypt and struck down the firstborns of Egypt, and not the firstborns of the Jewish people. Why were only the firstborns of Egypt struck down, and not the firstborns of the Jewish people? It was because Hashem was using His letter *aleph*, which “skips over”. That was the mode revealed on *Pesach* – for the term Pesach

⁴⁸ *Succos_051_In The Light*

⁴⁹ The word דלג (*dilug*) is 4+30+3, equal to 37, and the word “*aleph*” is 1+30+80, which equals 111. The total of 37+111 is 148. The word פסח *Pesach* is 80+60+8, which is 148.

corresponds to the term *dilug*/skipping, in that the *dilug* on Pesach is when Hashem “skipped over” His normal mode of conduct which is through the letter *beis*.

When one is connected to Hashem’s higher mode of conduct, which is through the letter *aleph*, he is connected with the *Alupho shel Olam*, and he merits a mode of conduct in which there is *dilug*/skipping over the letter *beis* [which represents Hashem’s normal mode of conduct]. That is the depth of why Hashem skipped over the Jewish homes [for they were connected to the *Alupho shel Olam* (Chief of the world), and therefore they were deserving of this higher mode of conduct which is when Hashem uses the letter *aleph*].

Thus, the *dilug*/skipping that Hashem performed on the night of Pesach was that He “skipped” over the letter *beis* and instead revealed His letter *aleph*, corresponding to His mode of conduct in which He is the *Alupho shel Olam*, when He skips.

...On Pesach, where the power of “skipping” is revealed, we can skip over the “earth” which we normally stand on! We can then go above the curse given to mankind, of “*You are earth, and to earth you shall return*”, and to ‘skip’ above the earth and disconnect ourselves from it. This is the depth behind the power of “skipping” that is revealed on Pesach.⁵⁰

אוחז המצה בידו ומראה אותה למסובין:

מִצָּה זֹאת שֶׁאֵנּוּ אוֹכְלִים עַל שׁוּם מָה. עַל שׁוּם שֶׁלֹּא הִסְפִּיק בְּצֶקֶם שֶׁל אֲבוֹתֵינוּ לְהַחְמִיץ עֵד
שֶׁנִּגְלָה עֲלֵיהֶם מֶלֶךְ מַלְכֵי הַמְּלָכִים הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא וּגְאֹלָם. שֶׁנֶּאֱמַר, וַיֹּאפּוּ אֶת הַבֶּצֶק אֲשֶׁר
הוֹצִיאוּ מִמִּצְרַיִם עִגְת מִצּוֹת כִּי לֹא חִמֵּץ כִּי גֵרְשׁוֹ מִמִּצְרַיִם וְלֹא יִכְלוּ לְהַתְמַהֵּמֶה וְגַם צִדָּה לֹא
עָשׂוּ לָהֶם:

Matzah: Simplicity

On Pesach, when we left Egypt, we left in haste, and therefore the bread we were carrying did not have a chance to become leavened (*chometz*). We left with unleavened bread - *matzah* – which is called *lechem oni*, “the poor man’s bread.” Why should it matter that we left Egypt with unleavened bread? What does this fact of history have to do with us now?

It has relevance to us, even now. Pesach, the “*Chag HaMatzos*” – the festival of unleavened bread - is called *zman cheirus*, the time of our freedom. Therefore, *matzah* hints how we can reach *cheirus*/freedom. The *mitzvah* on Pesach to eat *matzah* serves for us a way to enter our soul – by leaving materialism.

When the Jewish people were enslaved in Egypt, they had to work with bricks (*choimer*) and mortar (*levainim*). The Hebrew word for bricks is *choimer*, which can also mean “materialism”. In other words, leaving Egypt was essentially about leaving our materialistic pursuits and entering into spirituality, represented by *matzah*, which was a very simple kind of bread, a poor man’s bread. The lesson we learn from this is that when we go with simplicity, we can enter the world of spirituality.⁵¹

אוחז המרור בידו ומראה אותו למסובין:

מָרֹר זֶה שְׁאָנוּ אוֹכְלִים עַל שׁוֹם מָה. עַל שׁוֹם שְׁמָרוֹ הַמִּצְרִים אֶת חַיֵּי אֲבוֹתֵינוּ בְּמִצְרַיִם.
שְׁנֵאֲמַר, וַיִּמְרְרוּ אֶת חַיֵּיהֶם בְּעִבְדָּה קָשָׁה בְּחֹמֶר וּבִלְבָנִים וּבְכָל עִבְדָּה בַשָּׂדֶה אֶת כָּל עִבְדֹתָם
אֲשֶׁר עָבְדוּ בָהֶם בְּפָרֶךְ:

The Deeper Implication of *Maror* /The Bitter Herbs

[*Maror* is from the word *merirus*, “bitterness”.] When one person is having true *merirus* (bitterness) - which corresponds to the bitterness that is felt by those who are being punished in *Gehinnom*, he can then reach a state that is considered to be as bitter as “death”, and from there, he can connect to the One Who rules the world.

The word *emes*, truth, is from the letters “*aleph meis*”, “one, death”, an allusion to how “death” [self-nullification] enables one to reach the “*Aleph*”, the One Ruler, Hashem.

The word “*mar*”, bitter, has the same *gematria* as the word “*Amalek*”, who is called one who “recognizes His master and intends to rebel against Him.” On the side of holiness, the evil of Amalek is countered by the one who recognizes his Creator and chooses to become integrated with Him.

This is the depth of the matter of how the “bitterness” of the *maror* – which is reached through self-nullification, a desire to integrate with the Creator - can rectify the evil and impaired kind of “bitterness” which is represented by jealousy, conceit, rebelliousness, the Serpent, and Amalek.⁵²

בְּכָל דּוֹר וְדוֹר חַיֵּב אָדָם לְרֹאוֹת אֶת עֲצֻמוֹ כְּאֵלוֹ הוּא יֵצֵא מִמִּצְרַיִם.

⁵¹ Pesach_04_Time of Our Freedom

⁵² Pesach_007_A Deeper Understanding of Maror

Seeing Yourself As If You Left Egypt

“One is obligated to see himself as if he [himself] had left Egypt.”⁵³ In every generation, on Pesach, we have a *mitzvah* to feel like we are leaving Egypt – today, and now. When *Chazal* said that we have this obligation, this doesn’t mean in the sense that we need to imagine *then* what it must have been like. Rather, the intention of *Chazal* was that we need to imagine *now*, what it was like *then* [to attach the past to the present].

How can a person feel as if he left Egypt, though, when he doesn’t remember what it was like? How can a person remember what it was like in his past *gilgul* (soul incarnation) when he left Egypt, if he doesn’t remember his previous lifetime?

As time goes on and the generations continue, we are further from that time in history, and it becomes more concealed [and distant from us]. But through study and in-depth analysis of the Egyptian bondage, a person can come to visualize the terrible exile that Egypt was, and this will slowly but surely enable a person to feel, of what it was like to be exiled there - and in turn, what it was like to go free from there.

So, by learning the words of *Chazal* in detail about the Egyptian bondage, we enable our mind to visualize what it was like to be there. That gets us to feel that we were actually there, and that draws us closer to feeling the exile that was Egypt. Only through feeling the exile – not simply through knowing about it intellectually – can a person feel what the redemption from it felt like.

This is the first method brought in our *Chazal* of how one can connect himself to the exile and to the redemption of Egypt: studying the words of *Chazal* about the Egyptian bondage. But there is also another method brought in *Chazal*: to connect ourselves with the present state of exile, which can get us to conceptualize what the meaning of exile is, and in turn, what it means to be redeemed from exile.

The gain of the second approach is that whereas we have never seen the past and we do not recognize it, the present is something we all recognize. The past is gone and we have a hard time relating to it, but in the present, we are still in exile, so the present is easier for us to relate to. By becoming aware of the current situation of our exile, that is how we can feel what exile was like in the past – the root of all exiles, which was Egypt.

So we have two methods of how we can visualize leaving Egypt. The first way is to learn the words of *Chazal* about the Egyptian bondage, which in turn helps us visualize it. That enables us to then picture in our minds of what it was like to have actually been there, and that helps us feel the pain of the Egyptian exile. This causes us to wish to escape it, and to cry out to Hashem to be saved. This method, of visualizing the exile and redemption from Egypt, is an *avodah* on our part, which requires *hisbonenus* (deep reflection); it doesn’t come to us so fast.

⁵³ As we say in the Hagaddah shel Pesach.

The second, alternative approach, is to think about the meaning of present exile, which can help us conceptualize exile of the past. By realizing what the current exile is, it can get us to feel pained from the exile we are in, and when we feel the depth of this exile, it is then much easier for us to connect ourselves with the exile of the past.⁵⁴

שְׁנַאֲמַר, וְהִגַּדְתָּ לְבִנְךָ בַּיּוֹם הַהוּא לֵאמֹר בְּעֶבְרַת זֶה עָשָׂה יְהוָה לִי בְּצֵאתִי מִמִּצְרַיִם.

The *Mitzvah* To Tell The Story of the Exodus To Boys

The depth behind the *mitzvah* of the night of Pesach to tell over the story of the exodus specifically to “your son” is, because Pharaoh decreed death on all Jewish baby boys, and therefore we have a corresponding *mitzvah* to tell Jewish boys about the exodus.⁵⁵

לֹא אֶת אֲבוֹתֵינוּ בְּלֶבֶד גָּאֵל הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, אֲלֵא אִף אוֹתָנוּ גָּאֵל עִמָּהֶם. שְׁנַאֲמַר, וְאוֹתָנוּ הוֹצִיא מִשָּׁם לְמַעַן הִבִּיא אוֹתָנוּ לְתֵת לָנוּ אֶת הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁבַּע לְאֲבוֹתֵינוּ:

Why We Remember Each Day The Exodus From Egypt

Every day we “leave” Egypt. This is part of what we say every day in *Kerias Shema*: we remember how we were taken out of Egypt. We have many *mitzvos* as well where we remember how we were taken out of Egypt. On Shabbos and the Yomim Tovim, we say, “*zecher l’yetzias mitzrayim*” – a “remembrance” to our redemption from Egypt. Why must we remember the redemption? Is it merely to have a memorial day to remember the miracles of the past?

Many reasons are given for this, but for our discussion, it is relevant to say that the reason why we remember the redemption from Egypt so much is because it serves as the foundation for all our troubles. It shows that there is a way out from all our troubles – just like Hashem was with us then, so is He with us now.

Just like there was a public redemption, so is there a private redemption that can take place in each person’s soul. When a person has a problem and he doesn’t know the solution, yet he has *emunah peshutah* (simple faith) in Hashem, he can experience his own personal redemption.⁵⁶

⁵⁴ *Derashos_086_Exile of Past and Present*

⁵⁵ *Sefer Bilvavi Mishkan Evneh Pesach p.228*

יאחז הכוס בידו ויכסה המצות ויאמר:

לְפִיכָּךְ אֲנַחְנוּ חַיִּיבִים לְהוֹדוֹת לְהַלֵּל לְשַׁבַּח לְפָאֵר לְרוֹמֵם לְהַדִּיר לְבָרוּךְ לְעֹלָה וּלְקַלֵּס לְמִי
שֶׁעָשָׂה לְאַבוֹתֵינוּ וְלָנוּ אֵת כָּל הַנְּסִים הָאֵלֹהִים. הוֹצִיאָנוּ מֵעֲבֹדוֹת לְחֵרוֹת, מִיָּגוֹן לְשִׁמְחָה, וּמֵאֶבֶל
לְיוֹם טוֹב, וּמֵאֶפְלָה לְאוֹר גְּדוֹל, וּמִשְׁעֶבֶד לְגֵאֻלָּה, וְנֹאמַר לְפָנָיו שִׁירָה חֲדָשָׁה הַלְלוּיָהּ:

יניח הכוס מידו ויגלה המצות:

הַלְלוּיָהּ הַלְלוּ עֲבָדֵי יְהוָה. הַלְלוּ אֵת שֵׁם יְהוָה: יְהִי שֵׁם יְהוָה מְבֹרָךְ. מֵעַתָּה וְעַד עוֹלָם: מִמְזֶרֶח
שֶׁשָּׁמֶשׁ עֹד מְבוֹאוֹ. מִהַלֵּל שֵׁם יְהוָה: רַם עַל כָּל גּוֹיִם יְהוָה. עַל הַשָּׁמַיִם כְּבוֹדוֹ: מִי כִּיהוָה אֱלֹהֵינוּ
הַמְגַבִּיחַ לְשַׁבַּת: הַמְשַׁפִּילִי לְרֵאוֹת בְּשָׁמַיִם וּבְאָרֶץ: מְקַיְמִי מַעֲפָר דָּל. מֵאֲשַׁפֵּת יָרִים אֲבִיוֹן:
לְהוֹשִׁיבֵי עִם נְדִיבִים. עִם נְדִיבֵי עַמּוֹ: מוֹשִׁיבֵי עֵקֶרֶת הַבַּיִת. אִם הַבְּנִיִם שִׁמְחָה. הַלְלוּיָהּ:
בְּצֵאת יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם. בֵּית יַעֲקֹב מֵעַם לוֹעֵז: הִיְתָה יְהוּדָה לְקַדְשׁוֹ יִשְׂרָאֵל מִמְשָׁלוֹתָיו: הֵיטָם
רָאָה וַיִּנָּס. הִירְדוֹ יִסֹּב לְאַחֹר: הֵהָרִים רָקְדוּ כְּאֵילִים. גְּבַעוֹת כְּבָנֵי צֹאן: מֶה לָּהּ הֵיטָם כִּי תִנוֹס.
הִירְדוֹן תִּסֹּב לְאַחֹר:

הֵהָרִים תִּרְקְדוּ כְּאֵילִים. גְּבַעוֹת כְּבָנֵי צֹאן: מִלְּפָנֵי אֲדוֹן חוֹלֵי אֶרֶץ. מִלְּפָנֵי אֱלֹהֵי יַעֲקֹב: הַהִפְכִי
הַצּוֹר אַגָּם מִיָּם. חֲלַמִּישׁ לְמַעֲיָנוּ מִיָּם
בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר גָּאֲלָנוּ וְגָאֵל אֵת אֲבוֹתֵינוּ מִמִּצְרַיִם, וְהִגִּיעָנוּ הַלִּילָה
הַזֶּה לְאֶכָּל בּוֹ מִצָּה וּמְרוֹר. כֵּן יְהוָה אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ יִגִּיעָנוּ לְמוֹעֲדִים וְלְרַגְלִים אַחֲרֵים
הַבָּאִים לְקִרְאָתָנוּ לְשָׁלוֹם, שְׂמֵחִים בְּבִגְדֵי עִירָה, וְשִׂשִׁים בְּעֲבוֹדָתָהּ, וְנֹאכַל שֵׁם מִן הַזְּבָחִים וּמִן
הַפְּסָחִים (בְּמוֹצָ"שׁ אֹמְרִים: מִן הַפְּסָחִים וּמִן הַזְּבָחִים) אֲשֶׁר יִגִּיעַ דָּמָם עַל קִיר מִזְבֵּחַךְ לְרִצּוֹן
וְנוֹדָה לָּךְ שִׁיר חֲדָשׁ עַל גְּאֻלָּתָנוּ וְעַל פְּדוּת נַפְשָׁנוּ: בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה גָּאֵל יִשְׂרָאֵל:

רחצה

נוטל ידיו ומברך:

בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו, וְצִוָּנוּ עַל נְטִילַת יָדַיִם:

מוציא מצה

מברך:

בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם הַמוֹצִיא לֶחֶם מִן הָאָרֶץ:

מרור

הַגְּנִי מוֹכָן וּמְזוּמָן לְקַיֵּם מִצְוַת אֲכִילַת מָרוֹר... עַל יְדֵי הַהוּא טָמִיר וְנִעְלָם בְּשֵׁם כָּל יִשְׂרָאֵל:

בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ עַל אֲכִילַת מָרוֹר:

Maror Dipped In Charoses: Bitterness Rectified By Sweetness

Maror, also called *chazeres*, is called *chasa* in the Talmud, which starts out with a “soft” (sweet) taste and ends with a “difficult” bitter taste. This also bears a similarity to the *Eitz HaDaas* (the Tree of Knowledge) which was a grapevine, according to one of the opinions in the Sages; a grape is soft on the outside and it contains hard seeds on its inside [hence it starts with a soft taste and ends with a hard taste]. Eating of the *Eitz HaDaas* was in the category of lustful desire, for its grapes were sweet-tasting. The punishment for partaking of this lustful desire was death, which is a form of “bitterness”. How is this lustful desire rectified? When it is returned to sweetness.

This is the deeper reason of why there is wine in the *charoses*. The sin of Adam and Chavah began with sweet-tasting grapes, which ended in bitterness, for it caused death to come to the world [and it is rectified when we return this bitterness to sweetness, by dipping the *maror* into the sweet-tasting *charoses*].⁵⁷

כּוֹרֵךְ

יקח כזית מן המצה השלישית וכזית חזרת עמה ויאכל שתיהן ביחד בהסיבה ובלא ברכה, וקודם יאמר:

זָכַר לְמִקְדָּשׁ כְּהִלֵּל. כֵּן עָשָׂה הַלֵּל. בְּזִמְנֵי שְׁבִית הַמִּקְדָּשׁ הָיָה קָיָם הָיָה כּוֹרֵךְ פֶּסַח מְצָה וּמְרוֹר
וְאוֹכֵל בְּיַחַד לְקַיָּם מָה שֶׁנֶּאֱמַר עַל מִצּוֹת וּמְרוֹרִים יֹאכְלֵהוּ:

שְׁלַחַן עוֹרֵךְ

אוכל ושותה כל צרכו לכבוד יו"ט, ונוהגין לאכול ביצה:

צָפוֹן

יקח שני כזיתים ממצה ששמר לאפיקומן, זכר לפסח הנאכלת על השובע, ואוכלו בהסיבה, ומקודם יאמר:

הַנְּנִי מוֹכֵן וּמְזוֹמֵן לְקַיָּם מִצּוֹת אֲכִילַת אֶפִיקוֹמָן.

לְשֵׁם יַחֲוֹד קוֹדֶשׁא בְּרִיךְ הוּא וְשִׁכְיִנְתִּיה בְּדַחֲלוֹ וּרְחִימוּ עַל יְדֵי הַהוּא טָמִיר וְנִעְלָם בְּשֵׁם כָּל יִשְׂרָאֵל: וְיְהִי נוֹעַם אֲדָנָי אֱלֹהֵינוּ
עָלֵינוּ וּמַעֲשֵׂה יְדֵינוּ כּוֹנְנָה עָלֵינוּ וּמַעֲשֵׂה יְדֵינוּ כּוֹנְנָה:

The Depth of Hiding The *Afikoman*

Taking the *afikoman* is a parable of how we need to search in our own “hidden places” [to do soul-searching]. This is actually the deeper intent of the ceremony of “*Tzafon*” at the Sefer, which, on a deep level, is about the “light which is hidden for the *tzaddikim* in the future” [the *ohr hatzafun*, the “hidden light”].⁵⁸

58 Q&A – “Stealing The Afikoman”

בִּרְךָ

מוזגין כוס שלישית ומברכין עליה ברכת המזון כדין ויאמר:

הַנְּגִי מוֹכֵן וּמְזוּמָן לְקַיֵּם מִצְוֹת עֲשֵׂה שֶׁל בְּרַכַּת הַמָּזוֹן, שֶׁנֶּאֱמַר וְאָכַלְתָּ וְשָׂבַעְתָּ וּבֵרַכְתָּ אֶת יְהוָה אֱלֹהֶיךָ עַל הָאָרֶץ הַטּוֹבָה אֲשֶׁר נָתַן לָךְ, לְשֵׁם יְחִוּד קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא וְשָׂכִינְתִּיהָ בְּדַחִילוֹ וּרְחִימוֹ עַל יְדֵי הַהוּא טָמִיר וְנִעְלָם בְּשֵׁם כָּל יִשְׂרָאֵל: וְיֵהִי נוֹעַם אֲדֹנָי אֱלֹהֵינוּ עָלֵינוּ וּמַעֲשֵׂה יְדֵינוּ כּוֹנְנָה עָלֵינוּ וּמַעֲשֵׂה יְדֵינוּ כּוֹנְנָה: שִׁיר הַמַּעֲלוֹת, בְּשׁוּב יְהוָה אֶת שִׁיבַת צִיּוֹן הֵינּוּ כְּחֻלְמִים. אֲזַי מְלֵא שְׂחוֹק פִּינוּ וּלְשׁוֹנֵנוּ רִנָּה, אֲזַי יֵאָמְרוּ בְּגוֹיִם הַגְּדִיל יְהוָה לַעֲשׂוֹת עִם אֱלֹהֵי. הַגְּדִיל יְהוָה לַעֲשׂוֹת עִמָּנוּ, הֵינּוּ שְׂמֵחִים. שׁוּבָה יְהוָה אֶת שְׁבִיתֵנוּ כְּאֶפְיָקִים בְּנִגְב. הַזְרְעִים בְּדַמְעָה בְּרִנָּה יִקְצְרוּ. הָלוֹךְ יֵלֵךְ וּבָכָה נִשְׂא מְשֻׁף הַזָּרַע, בֵּא יָבֵא בְּרִנָּה, נִשְׂא אֶלְמֹתָיו:

רְבוּתֵי מִיר וְעֵלֶן בְּעִנְטָשׁוֹן

והמסובין עונין:

יְהִי שֵׁם ה' מְבֹרָךְ מֵעַתָּה וְעַד עוֹלָם:

בְּרִשׁוֹת מְרָנוּ וְרְבוּתֵי נְבִרְךָ (בַּעֲשֵׂרָה: אֱלֹהֵינוּ) שְׂאֲכַלְנוּ מִשְׁלוֹ:

ועונין המסובין:

בְּרוּךְ (בַּעֲשֵׂרָה: אֱלֹהֵינוּ) שְׂאֲכַלְנוּ מִשְׁלוֹ וּבִטְוֵבוֹ חֵיֵינוּ:

והמזמן חוזר:

בְּרוּךְ (בַּעֲשֵׂרָה: אֱלֹהֵינוּ) שְׂאֲכַלְנוּ מִשְׁלוֹ וּבִטְוֵבוֹ חֵיֵינוּ:

בְּרוּךְ הוּא וּבְרוּךְ שְׁמוֹ:

בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם. הִזָּן אֶת הָעוֹלָם כְּלוֹ, בְּטוֹבוֹ בְּחֵן בְּחֶסֶד וּבְרַחֲמִים. הוּא נוֹתֵן לֶחֶם לְכָל בֶּשֶׂר כִּי לְעוֹלָם חֶסֶד. וּבִטְוֵבוֹ הַגְּדוֹל תִּמְיֵד לֹא חֶסֶר לָנוּ, וְאֵל יַחֲסֵר לָנוּ מִזֶּזֶן לְעוֹלָם וְעַד. בְּעֵבוֹר שְׁמוֹ הַגְּדוֹל. כִּי הוּא אֵל זֶן וּמִפְרָנִס לְכָל וּמִטִּיב לְכָל וּמִכִּין מִזֶּזֶן לְכָל בְּרִיּוֹתָיו אֲשֶׁר בָּרָא. כְּאִמּוֹר פּוֹתַח אֶת יָדָהּ וּמִשְׁבִּיעַ לְכָל חַי רְצוֹן. בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה הִזָּן אֶת הַכֹּל: נוֹדָה לָךְ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ עַל שֶׁהִנְחַלְתָּ לְאֲבוֹתֵינוּ, אֶרֶץ חֶמְדָּה טוֹבָה וּרְחֻבָה, וְעַל שֶׁהוֹצַאתָנוּ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם, וּפְדִיתָנוּ מִבֵּית עֲבָדִים, וְעַל בְּרִיתְךָ שֶׁחֲתַמְתָּ בְּבִשְׂרֵנוּ, וְעַל תּוֹרַתְךָ

שְׁלַמְדָתְנוּ, וְעַל חֻקֶיהָ שֶׁהוֹדַעְתָּנוּ, וְעַל חַיִּים חַן וְחֶסֶד שֶׁחֻוַּנְתָּנוּ, וְעַל אֲכִילַת מִזֶּן שֶׁאַתָּה זָן וּמְפָרֵנֶס אוֹתָנוּ תָּמִיד, בְּכֹל יוֹם וּבְכֹל עֵת וּבְכֹל שָׁעָה:

וְעַל הַכֹּל יְהוָה אֱלֹהֵינוּ אֲנַחְנוּ מוֹדִים לָךְ, וּמְבָרְכִים אוֹתָךְ, יִתְבָּרַךְ שִׁמְךָ בְּפִי כָל חַי תָּמִיד לְעוֹלָם וָעֶד. כִּפְתּוּב, וְאֶכְלֶתָּ וְשִׁבַּעְתָּ, וּבִרְכָתָּ אֵת יְהוָה אֱלֹהֶיךָ עַל הָאָרֶץ הַטְּבָה אֲשֶׁר נָתַן לָךְ. בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה עַל הָאָרֶץ וְעַל הַמִּזֶּן:

רַחֵם נָא יְהוָה אֱלֹהֵינוּ, עַל יִשְׂרָאֵל עַמָּךְ, וְעַל יְרוּשָׁלַיִם עִירָךְ, וְעַל צִיּוֹן מְשֻׁכָּן כְּבוֹדָךְ, וְעַל מְלָכוֹת בַּיִת דָּוִד מְשִׁיחָךְ, וְעַל הַבַּיִת הַגָּדוֹל וְהַקְּדוֹשׁ שֶׁנִּקְרָא שִׁמְךָ עָלָיו. אֱלֹהֵינוּ, אָבִינוּ, רַעֲנוּ, זִוְנֵנוּ, פְּרַנְסֵנוּ, וְכַלְכַּלְנוּ, וְהַרְוִיחֵנוּ, וְהַרְוַח לָנוּ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ מִהֲרָה מִכָּל צָרוֹתֵינוּ. וְנָא, אֵל תִּצְרִיכֵנוּ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ לֹא לַיָּדִי מִתְּנַת בְּשׂוֹר וְדָם, וְלֹא לַיָּדִי הַלְּוֹאֲתָם, כִּי אִם לַיָּדֶךָ הַמְּלֶאכֶה, הַפְּתוּחָה, הַקְּדוּשָׁה וְהַרְחָבָה, שֶׁלֹּא יִבּוֹשׁ וְלֹא יִפְלֹם לְעוֹלָם וָעֶד:

כשחל בשבת: רצה והחליצנו יהוה אלהינו במצוותיה ובמצוות יום השביעי, השבת הגדול והקדוש הזה, כי יום זה גדול וקדוש הוא לפניך, לשבת בו ולנוח בו באהבה כמצוות רצונך, וברצונך הניח לנו יהוה אלהינו, שלא תהא צרה ויגון ואנחה ביום מנוחתנו, והראנו יהוה אלהינו בנחמת ציון עירך, ובבנין ירושלים עיר קדשך, כי אתה הוא בעל הישועות ובעל הנחמות:

אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ, יַעֲלֶה וַיְבֵא וַיַּגִּיעַ, וַיִּרְאֶה וַיִּרְצֶה וַיִּשְׁמַע, וַיִּפְקֹד וַיִּזְכֹּר זְכוּרֵנוּ וּפְקֻדוֹנוּ, וְזָכְרוֹן אֲבוֹתֵינוּ וְזָכְרוֹן מְשִׁיחַ בֶּן דָּוִד עַבְדְּךָ, וְזָכְרוֹן יְרוּשָׁלַיִם עִיר קְדְשְׁךָ, וְזָכְרוֹן כָּל עַמָּךְ בַּיִת יִשְׂרָאֵל לְפָנֶיךָ, לְפַלִּיטָה, לְטוֹבָה, לְחַן וּלְחֶסֶד וּלְרַחֲמִים, לְחַיִּים טוֹבִים וּלְשָׁלוֹם, בְּיוֹם חַג הַמִּצּוֹת הַזֶּה:

זָכְרָנוּ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ בּוֹ לְטוֹבָה, וּפְקֻדָנוּ בּוֹ לְבִרְכָה, וְהוֹשִׁיעֵנוּ בּוֹ לְחַיִּים טוֹבִים. וּבְדַבַּר יְשׁוּעָה וּרְחֻמִּים, חוּס וְחַנּוּן וְרַחֵם עָלֵינוּ וְהוֹשִׁיעֵנוּ, כִּי אֵלֶיךָ עֵינֵינוּ כִּי אֵל (מְלֶךְ) חַנוּן וְרַחוּם אַתָּה: וּבִנְה יְרוּשָׁלַיִם עִיר הַקְּדוֹשׁ בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ. בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה בּוֹנֵה בְּרַחֲמֵי יְרוּשָׁלַיִם, אָמֵן: בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ מְלֶךְ הָעוֹלָם. הָאֵל, אָבִינוּ, מְלַפְנוּ, אֲדִירָנוּ, בּוֹרְאָנוּ, גּוֹאֲלָנוּ, יוֹצְרָנוּ, קְדוֹשָׁנוּ קְדוֹשׁ יַעֲקֹב, רוֹעֵנוּ רוֹעֵה יִשְׂרָאֵל, הַמְּלַךְ הַטּוֹב וְהַמְּטִיב לְכָל. שֶׁבְּכֹל יוֹם וַיּוֹם הוּא הַטֵּיב הוּא מְטִיב הוּא יִטִּיב לָנוּ. הוּא גְּמַלְנוּ הוּא גּוֹמְלָנוּ הוּא יְגַמְלָנוּ לְעֵד, לְחַן וּלְחֶסֶד

וּלְרַחֲמִים וּלְרוּחַ הַצֶּלֶה וְהַצִּלְחָה, בְּרָכָה וּישׁוּעָה, נַחֲמָה, פְּרִנְסָה וְכִלְכֵּלָה, וּרְחֻמִּים וְחַיִּים וְשָׁלוֹם
 וְכָל טוֹב. וּמְכַל טוֹב לְעוֹלָם אֶל יַחְסְרָנוּ:

הַרְחֵמֵנוּ הוּא יְמַלֵּךְ עָלֵינוּ לְעוֹלָם וָעֶד: הַרְחֵמֵנוּ הוּא יְתַבְרַךְ בְּשִׁמְיָם וּבְאֲרָץ: הַרְחֵמֵנוּ הוּא יִשְׁתַּבַּח
 לְדוֹר דּוֹרִים. וְיִתְפָּאֵר בְּנוֹ לְעַד וּלְנִצְחַ נְצַחִים. וְיִתְהַדַּר בְּנוֹ לְעַד וּלְעוֹלָמֵי עוֹלָמִים: הַרְחֵמֵנוּ הוּא
 יַפְרִינְסֵנוּ בְּכָבוֹד: הַרְחֵמֵנוּ הוּא יִשְׁבֵּר עָלֵנוּ מֵעַל צוּאָרְנוּ וְהוּא יוֹלִיכֵנוּ קוֹמְמִיּוֹת לְאַרְצֵנוּ: הַרְחֵמֵנוּ
 הוּא יִשְׁלַח לָנוּ בְּרָכָה מְרֵבָה בְּבֵית הַזֶּה וְעַל שְׁלַחַן זֶה שְׁאֲכַלְנוּ עָלָיו: הַרְחֵמֵנוּ הוּא יִשְׁלַח לָנוּ אֶת
 אֱלֹהֵינוּ הַנְּבִיא זְכוֹר לְטוֹב וּיְבַשֵּׁר לָנוּ בְּשׁוֹרוֹת טוֹבוֹת יְשׁוּעוֹת וְנַחֲמוֹת:

הַרְחֵמֵנוּ הוּא יְבָרֵךְ אֶת (אָבִי מוֹרִי) בְּעַל הַבַּיִת הַזֶּה, וְאֶת (אִמִּי מוֹרְתִי) בְּעַלַת הַבַּיִת הַזֶּה, (אוֹתִי
 וְאֶת אִשְׁתִּי וְאֶת זְרַעִי) אוֹתָם וְאֶת בֵּיתָם וְאֶת זְרַעָם וְאֶת כָּל אֲשֶׁר לָהֶם. אוֹתָנוּ וְאֶת כָּל אֲשֶׁר
 לָנוּ. כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּרַכְנוּ אֲבוֹתֵינוּ אֲבָרְהָם יִצְחָק וְיַעֲקֹב בְּכָל מְכַל כָּל כּוֹן יְבָרֵךְ אוֹתָנוּ כְּלָנוּ יַחַד
 בְּבָרָכָה שְׁלֵמָה. וְנֹאמַר אָמֵן:

בְּמִרוֹם יִלְמְדוּ עָלֵינוּ וְעָלֵינוּ זְכוֹת שְׁתֵּהא לְמִשְׁמֶרֶת שָׁלוֹם. וְנִשְׂא בְּרָכָה מֵאֵת יְהוָה וְצַדִּיקָה
 מֵאֱלֹהֵי יִשְׁעֵנוּ. וְנִמְצָא חֵן וְשִׁכָּל טוֹב בְּעֵינֵי אֱלֹהִים וְאָדָם:

(לשבת: הַרְחֵמֵנוּ הוּא יְנַחֵלְנוּ לְיוֹם שְׁכָלוּ שְׁבַת וּמְנוּחָה לְחַיֵּי הָעוֹלָמִים)

הַרְחֵמֵנוּ הוּא יְנַחֵלְנוּ לְיוֹם שְׁכָלוּ טוֹב. לְיוֹם שְׁכָלוּ אַרוּן, יוֹם שְׁצַדִּיקִים יוֹשְׁבִים וְעֵטְרוֹתֵיהֶם
 בְּרֹאשֵׁיהֶם וְנִהְיִים מְזִיו הַשְּׂכִינָה וְיֵהִי חֶלְקֵנוּ עִמָּהֶם:

הַרְחֵמֵנוּ הוּא יִזְכֵּנוּ לִימֹת הַמְּשִׁיחַ וְלַחַיֵּי הָעוֹלָם הַבָּא:
 מְגִדוֹל יְשׁוּעוֹת מְלָכוּ וְעֵשָׂה חֶסֶד לְמִשְׁיָחוּ לְדוֹד וּלְזָרְעוֹ עַד עוֹלָם: עֵשָׂה שָׁלוֹם בְּמִרוֹמָיו הוּא
 יַעֲשֶׂה שָׁלוֹם עָלֵינוּ וְעַל כָּל יִשְׂרָאֵל וְאִמְרוּ אָמֵן:

יִרְאוּ אֶת יְהוָה קְדוֹשֵׁיו כִּי אֵין מַחְסוֹר לִירְאָיו: כְּפִירִים רָשׁוּ וְרַעֲבוּ וְדוֹרְשֵׁי יְהוָה לֹא יַחְסְרוּ כָּל
 טוֹב: הוֹדוּ לַיהוָה כִּי טוֹב כִּי לְעוֹלָם חֶסֶד: פּוֹתַח אֶת יְדָהּ וּמִשְׁבִּיעַ לְכָל חַי רָצוֹן: בְּרוּךְ הַגִּבּוֹר
 אֲשֶׁר יִבְטַח בִּיהוָה וְהָיָה יְהוָה מְבֹטָחוֹ: גַּעַר הָיִיתִי גַם זָקֵנְתִי וְלֹא רָאִיתִי צַדִּיק נֶעְזֵב וְזָרְעוֹ
 מִבְּקֵשׁ לָחֵם: יְהוָה עֵז לְעַמּוֹ יִתֵּן יְהוָה יְבָרֵךְ אֶת עַמּוֹ בְּשָׁלוֹם:

הַנְּגִי מוֹכֵן וּמְזוּמֵן לְקַיֵּם מִצְוֹת כּוֹס שְׁלִישֵׁי מְאַרְבַּע כּוֹסוֹת. לְשֵׁם יְחִוּד קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא וּשְׂכִינְתִּיהָ בְּדַחֲלוֹ
וּרְחִימוּ עַל יְדֵי הַהוּא טָמִיר וְנִעְלָם בְּשֵׁם כָּל יִשְׂרָאֵל: וְיֵהי נֹעֵם אֲדֹנָי אֱלֹהֵינוּ עֲלֵינוּ וּמַעֲשֵׂה יְדֵינוּ כּוֹנְנָה
עֲלֵינוּ וּמַעֲשֵׂה יְדֵינוּ כּוֹנְנָה:

בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם בּוֹרֵא פְּרִי הַגֶּפֶן:

ושותים בהסיבה ואינו מברך ברכה אחרונה:

מוזגין כוסו של אליהו ופוחחין הדלת ומתחיל שפוך חמתך:

שְׂפוּךְ חֲמַתְךָ אֶל הַגּוֹיִם אֲשֶׁר לֹא יִדְעוּךָ וְעַל מַמְלְכוֹת אֲשֶׁר בְּשִׁמְךָ לֹא קָרְאוּ: כִּי אָכַל אֶת יַעֲקֹב
וְאֵת נֹהוּ הַשָּׁמוֹ: שִׁפְךָ עֲלֵיהֶם זַעֲמָךְ וַחֲרוֹן אַפֶּךָ יִשְׁיִגֵם: תִּרְדּוּף בְּאֵף וְתִשְׁמִדֵם מִתַּחַת שְׁמֵי
יְהוָה:

הַלֵּל

מוזגין כוס רביעי וגומרין עליו את ההלל, ויש נוהגין למזוג כוס רביעי לפני שפוך חמתך:

לֹא לָנוּ יְהוָה לֹא לָנוּ. כִּי לְשִׁמְךָ תֵּן כְּבוֹד. עַל חֲסִדְךָ עַל אַמְתְּךָ: לָמָּה יֹאמְרוּ הַגּוֹיִם. אֵיךְ נָא
אֱלֹהֵיהֶם: וְאֱלֹהֵינוּ בְּשִׁמְיָם. כָּל אֲשֶׁר חָפֵץ עָשָׂה: עֲצִבְיָהֶם כֶּסֶף וְזָהָב. מַעֲשֵׂה יְדֵי אָדָם: פֶּה לָהֶם
וְלֹא יִדְבְּרוּ. עֵינַיִם לָהֶם וְלֹא יִרְאוּ: אַזְנוֹת לָהֶם וְלֹא יִשְׁמְעוּ. אֵף לָהֶם וְלֹא יִרְחוּן: יְדֵיהֶם וְלֹא
יַמִּישׁוּן. רַגְלֵיהֶם וְלֹא יִהְלְכוּ. לֹא יִהְיוּ בְּגִרוֹנָם: כְּמוֹהֶם יִהְיוּ עֲשִׂיהֶם. כָּל אֲשֶׁר בְּטַח בָּהֶם:
יִשְׂרָאֵל בְּטַח בִּיהוָה. עֲזָרָם וּמִגְנָם הוּא: בֵּית אֶהְרֹן בְּטַחוּ בִּיהוָה. עֲזָרָם וּמִגְנָם הוּא: יִרְאֵי יְהוָה
בְּטַחוּ בִּיהוָה. עֲזָרָם וּמִגְנָם הוּא:

יְהוָה זְכָרְנוּ יְבָרֵךְ. יְבָרֵךְ אֶת בֵּית יִשְׂרָאֵל. יְבָרֵךְ אֶת בֵּית אֶהְרֹן: יְבָרֵךְ יִרְאֵי יְהוָה. הַקְּטַנִּים עִם
הַגְּדֹלִים:

יִסְף יְהוָה עֲלֵיכֶם. עֲלֵיכֶם וְעַל בְּנֵיכֶם: בְּרוּכִים אַתֶּם לַיהוָה. עֲשֵׂה שָׁמַיִם וָאָרֶץ: הַשָּׁמַיִם שָׁמַיִם לַיהוָה. וְהָאָרֶץ נָתַן לִבְנֵי אָדָם: לֹא הִמַּתִּים יְהַלְלוּ יְהוָה. וְלֹא כָל יוֹרְדֵי דוֹמָה: וְאֲנַחְנוּ נִבְרָךְ יְהוָה. מֵעַתָּה וְעַד עוֹלָם. הַלְלוּיָהּ:

אֶהְבֵּתִי כִּי יִשְׁמַע יְהוָה אֶת קוֹלִי תַחֲנוּנָי: כִּי הִטָּה אָזְנוֹ לִי. וּבִימֵי אֶקְרָא: אֶפְפוּנֵי חִבְלֵי מוֹת. וּמִצָּרֵי שְׂאוּל מִצְאוּנֵי. צָרָה וַיְגוֹן אֲמַצָּא: וּבִשְׁם יְהוָה אֶקְרָא. אָנָּה יְהוָה מַלְטָה נַפְשִׁי: חֲנוּן יְהוָה וְצַדִּיק. וְאֱלֹהֵינוּ מְרַחֵם: שִׁמְר פְּתָאִים יְהוָה. דְּלוֹתֵי וְלֵי יְהוֹשִׁיעַ: שׁוּבֵי נַפְשֵׁי לְמִנוּחֵיכִי. כִּי יְהוָה גָּמַל עָלַיְכִי: כִּי חִלַּצְתָּ נַפְשִׁי מִמוֹת. אֶת עֵינַי מִן דְּמָעָה. אֶת רַגְלֵי מִדְּחִי: אֶתְהַלֵּךְ לִפְנֵי יְהוָה. בְּאַרְצוֹת הַחַיִּים: הֶאֱמַנְתִּי כִּי אֲדַבֵּר. אֲנִי עֲנִיתִי מְאֹד: אֲנִי אֲמַרְתִּי בַחֲפְזִי. כָּל הָאָדָם כֹּזֵב:

מָה אֲשִׁיב לַיהוָה. כָּל תַּגְמוּלוֹהֵי עָלַי: כּוֹס יְשׁוּעוֹת אֲשָׂא. וּבִשְׁם יְהוָה אֶקְרָא: נִדְרֵי לַיהוָה אֲשַׁלֵּם. נִגְדָה נָא לְכָל עַמּוֹ: יָקָר בְּעֵינֵי יְהוָה. הַמּוֹתָה לְחִסְדֵּי: אָנָּה יְהוָה כִּי אֲנִי עֲבָדָה. אֲנִי עֲבָדָה בְּנוֹ אֲמַתְךָ פִּתְחָתָ לְמוֹסְרֵי: לֵךְ אֲזַבַּח זֶבַח תּוֹדָה. וּבִשְׁם יְהוָה אֶקְרָא: נִדְרֵי לַיהוָה אֲשַׁלֵּם. נִגְדָה נָא לְכָל עַמּוֹ: בַּחֲצֵרוֹת בֵּית יְהוָה. בְּתוֹכְכִי יְרוּשָׁלַיִם. הַלְלוּיָהּ:

הַלְלוּ אֶת יְהוָה כָּל גּוֹיִם. שִׁבְחוּהוּ כָּל הָאֲמִיִּם: כִּי גָבַר עָלֵינוּ חֶסֶד. וְאַמֶּת יְהוָה לְעוֹלָם. הַלְלוּיָהּ: הוֹדוּ לַיהוָה כִּי טוֹב כִּי לְעוֹלָם חֶסֶד:

יֹאמֶר נָא יִשְׂרָאֵל כִּי לְעוֹלָם חֶסֶד:

יֹאמְרוּ נָא בֵּית אֲהֲרֹן כִּי לְעוֹלָם חֶסֶד:

יֹאמְרוּ נָא יִרְאֵי יְהוָה כִּי לְעוֹלָם חֶסֶד:

מִן הַמִּצַּר קִרְאתִי יְהוָה. עֲנֵנִי בַמְּרַחֵב יְהוָה: יְהוָה לִי לֹא אִירָא. מֵה יַעֲשֶׂה לִי אָדָם: יְהוָה לִי בְּעוֹזָרִי. וְאֲנִי אֶרְאֶה בְּשִׁנְאֵי: טוֹב לַחֲסוֹת בַּיהוָה. מִבְּטַח בְּאָדָם: טוֹב לַחֲסוֹת בַּיהוָה. מִבְּטַח בְּנִדְבִיבִים: כָּל גּוֹיִם סִבְבוּנִי. בְּשֵׁם יְהוָה כִּי אֲמִילֵם: סִבּוּנִי גַם סִבְבוּנִי. בְּשֵׁם יְהוָה כִּי אֲמִילֵם: סִבּוּנִי כְּדַבּוּרִים. דַּעֲכּוּ כְּאֵשׁ קוֹצִים. בְּשֵׁם יְהוָה כִּי אֲמִילֵם: דַּחַה דְּחִיתַנִּי לְנַפְל. וַיְהוָה עֲזָרָנִי: עֲזִי וְזִמְרַת יְהוָה. וַיְהִי לִי לְיְשׁוּעָה: קוֹל רִנָּה וַיְשׁוּעָה בְּאֶהְלֵי צַדִּיקִים. יְמִין יְהוָה עֲשֵׂה חֵיל: יְמִין יְהוָה רֹמְמָה. יְמִין יְהוָה עֲשֵׂה חֵיל: לֹא אֲמוֹת כִּי אַחִיָּה. וְאַסְפֵּר מַעֲשֵׂי יְהוָה: יִסּוּר יִסְרָנִי יְהוָה. וְלִמּוֹת לֹא נִתְנַנֵּי: פִּתְחוּ לִי שַׁעֲרֵי צַדִּיק. אָבֹא בָם אוֹדָה יְהוָה: זֶה הַשַּׁעַר לַיהוָה. צַדִּיקִים יָבֹאוּ בּוֹ: אוֹדָה כִּי עֲנִיתַנִּי. וַתְּהִי לִי

לִישׁוּעָה. אוֹדֵךְ: אָבֵן מֵאִסוּ הַבּוֹנִים. הִיְתָה לְרֹאשׁ פְּנֵה. אֲבֵן: מֵאֵת יְהוָה הִיְתָה זֹאת. הִיא נִפְלְאֹת

בְּעֵינֵינוּ. מֵאֵת: זֶה הַיּוֹם עָשָׂה יְהוָה. נִגִּילָה וְנִשְׂמְחָה בּוֹ: זֶה:

אֲנִי יְהוָה הוֹשִׁיעָה נָא: אֲנִי יְהוָה הוֹשִׁיעָה נָא:

אֲנִי יְהוָה הַצְּלִיחָה נָא: אֲנִי יְהוָה הַצְּלִיחָה נָא:

בְּרוּךְ הֵבֵא בְשֵׁם יְהוָה. בְּרַכְנוּכֶם מִבֵּית יְהוָה. בְּרוּךְ הֵבֵא בְשֵׁם יְהוָה. בְּרַכְנוּכֶם מִבֵּית יְהוָה. אֵל

יְהוָה וַיֵּאָר לָנוּ. אֶסְרוּ חַג בַּעֲבוּתֵיכֶם. עַד קִרְנוֹת הַמִּזְבֵּחַ. אֵל יְהוָה וַיֵּאָר לָנוּ. אֶסְרוּ חַג בַּעֲבוּתֵיכֶם.

עַד קִרְנוֹת הַמִּזְבֵּחַ. אֵלֵי אֲתָהּ וְאוֹדֶךָ. אֱלֹהֵי אֲרוּמְמֶךָ. אֵלֵי אֲתָהּ וְאוֹדֶךָ. אֱלֹהֵי אֲרוּמְמֶךָ. הוֹדוּ

לַיהוָה כִּי טוֹב. כִּי לְעוֹלָם חֲסִדוֹ. הוֹדוּ לַיהוָה כִּי טוֹב. כִּי לְעוֹלָם חֲסִדוֹ:

הוֹדוּ לַיהוָה כִּי טוֹב כִּי לְעוֹלָם חֲסִדוֹ:

הוֹדוּ לַאֱלֹהֵי הָאֱלֹהִים כִּי לְעוֹלָם חֲסִדוֹ:

הוֹדוּ לְאֲדֹנָי הָאֲדֹנִים כִּי לְעוֹלָם חֲסִדוֹ:

לַעֲשֵׂה נִפְלְאוֹת גְּדוֹלוֹת לְבַדּוֹ כִּי לְעוֹלָם חֲסִדוֹ:

לַעֲשֵׂה הַשָּׁמַיִם בְּתַבּוּנָה כִּי לְעוֹלָם חֲסִדוֹ:

לְרוֹקַע הָאָרֶץ עַל הַמַּיִם כִּי לְעוֹלָם חֲסִדוֹ:

לַעֲשֵׂה אוֹרִים גְּדֹלִים כִּי לְעוֹלָם חֲסִדוֹ:

אֵת הַשֶּׁמֶשׁ לְמַמְשָׁלֶת בַּיּוֹם כִּי לְעוֹלָם חֲסִדוֹ:

אֵת הַיָּרֵחַ וְכוֹכָבִים לְמַמְשָׁלוֹת בַּלַּיְלָה כִּי לְעוֹלָם חֲסִדוֹ:

לְמַכֵּה מִצְרַיִם בְּבַכּוֹרֵיהֶם כִּי לְעוֹלָם חֲסִדוֹ:

וַיּוֹצֵא יִשְׂרָאֵל מִתּוֹכֶם כִּי לְעוֹלָם חֲסִדוֹ:

בְּיַד חֲזָקָה וּבְזִרְעֵ נְטוּיָה כִּי לְעוֹלָם חֲסִדוֹ:

לְגַזֵּר יַם סוּף לְגַזְרִים כִּי לְעוֹלָם חֲסִדוֹ:

וְהַעֲבִיר יִשְׂרָאֵל בְּתוֹכוֹ כִּי לְעוֹלָם חֲסִדוֹ:

וְנִעַר פְּרָעָה וַחֲיִלוּ בַיָּם סוּף כִּי לְעוֹלָם חֲסִדוֹ:

לְמוֹלִיךְ עַמּוֹ בַּמִּדְבָּר כִּי לְעוֹלָם חֲסִדוֹ:

לְמַכֵּה מְלָכִים גְּדֹלִים כִּי לְעוֹלָם חֲסִדוֹ:

וַיְהִיג מְלָכִים אֲדִירִים כִּי לְעוֹלָם חֲסָדוֹ:

לְסִיחֹן מֶלֶךְ הָאֱמֹרִי כִי לְעוֹלָם חֲסָדוֹ:

וּלְעוֹג מֶלֶךְ הַבְּשָׁן כִּי לְעוֹלָם חֲסָדוֹ:

וְנַתַּן אֲרָצָם לְנַחֲלָה כִּי לְעוֹלָם חֲסָדוֹ:

נַחֲלָה לְיִשְׂרָאֵל עֲבָדוֹ כִּי לְעוֹלָם חֲסָדוֹ:

שֶׁבִשְׁפָּלָנוּ זָכַר לָנוּ כִּי לְעוֹלָם חֲסָדוֹ:

וַיִּפְרְקֵנוּ מִצָּרֵינוּ כִּי לְעוֹלָם חֲסָדוֹ:

נוֹתַן לָחֶם לְכֹל בֶּשָׂר כִּי לְעוֹלָם חֲסָדוֹ

נְשַׁמַּת כָּל חַי תִּבְרָךְ אֶת שְׁמֶךָ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ. וְרוּחַ כָּל בֶּשָׂר תִּפְאַר וּתְרוֹמָם זְכָרְךָ מִלְּפָנֶיךָ תָּמִיד:
מִן הָעוֹלָם וְעַד הָעוֹלָם אַתָּה אֵל. וּמִבְּלַעַדֶיךָ אֵין לָנוּ מֶלֶךְ גּוֹאֵל וּמוֹשִׁיעַ. פּוֹדֶה וּמַצִּיל וּמִפְרָגִים

וּמִרַחֵם בְּכָל עֵת צָרָה וְצוֹקָה. אֵין לָנוּ מֶלֶךְ עוֹזֵר וְסוֹמֵךְ אֶלָּא אַתָּה:

אֱלֹהֵי הָרְאשׁוֹנִים וְהָאַחֲרוֹנִים. אֱלֹהֵי כָּל בְּרִיּוֹת. אֲדוֹן כָּל תּוֹלְדוֹת. הַמְהַלֵּל בְּרוֹב הַתְּשׁוּבָחוֹת.

הַמְנַהֵג עוֹלָמוֹ בְּחֶסֶד וּבְרִיּוֹתָיו בְּרַחֲמִים:

וַיְהוֶה עַר לֹא יָנוּם וְלֹא יִישָׁן. הַמְעוֹרֵר יְשׁוּנִים. וְהַמְקִיץ נֹרְדָמִים. וְהַמְשִׁיחַ אֲלֵמִים. וְהַמְתִּיר

אֲסוּרִים. וְהַסּוֹמֵךְ נוֹפְלִים. וְהַזּוֹקֵף כְּפוֹפִים. לֵךְ לְבַדְּךָ אֲנַחְנוּ מוֹדִים:

אֱלֹהֵינוּ מִלֵּא שִׁירָה כְּפִים. וּלְשׁוֹנֵנוּ רִנָּה כְּהַמּוֹן גְּלִיו. וְשִׁפְתוֹתֵינוּ שִׁבַּח כְּמִרְחַבֵי רִקִיעַ. וְעֵינֵינוּ

מִמְאִירוֹת כְּשִׁמְשׁ וּכְכִירַח. וַיְדִינוּ פְרוּשׁוֹת כְּנִשְׂרֵי שָׁמַיִם. וְרַגְלֵינוּ קְלוֹת כְּאֵילוֹת. אֵין אֲנַחְנוּ

מִסְפִּיקִים לְהוֹדוֹת לָךְ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ. וּלְבַרְךָ אֶת שְׁמֶךָ עַל אַחַת מֵאֲלֵף אֲלֵפֵי

אֲלֵפִים וְרַבֵּי רַבּוֹת פְּעָמִים. הַטּוֹבוֹת שֶׁעָשִׂיתָ עִם אֲבוֹתֵינוּ וְעִמָּנוּ:

מִמִּצְרַיִם גְּאֻלָּתֵנוּ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ. וּמִבֵּית עֲבָדִים פְּדִיתֵנוּ. בְּרַעַב זָנַתֵנוּ. וּבְשִׁבְעַת כִּלְכַלְתֵנוּ. מִחֶרֶב

הַצִּלְתֵנוּ. וּמִדְּבַר מִלְטָתֵנוּ. וּמִחֲלָיִם רָעִים וּנְאֻמָּנִים דָּלִיתֵנוּ:

עַד הִנֵּה עֲזָרוֹנוּ רַחֲמֶיךָ. וְלֹא עֲזָבוֹנוּ חֲסָדֶיךָ וְאֵל תִּטְשֵׁנוּ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ לְנֶצַח:

עַל כֵּן אֲבָרִים שֶׁפִּלְגַת בָּנוּ. וְרוּחַ וּנְשָׁמָה שֶׁנִּפְחַתָּ בְּאַפֵּינוּ. וְלִשׁוֹן אֲשֶׁר שִׁמַּתָּ בְּפִינוּ. הֵן הֵם. יוֹדוּ

וַיְבָרְכוּ וַיִּשְׁבְּחוּ וַיִּפְאָרוּ וַיְרוֹמְמוּ וַיַּעֲרִיצוּ וַיִּקְדִּישׁוּ וַיְמַלִּיכוּ אֶת שְׁמֶךָ מִלְּפָנֵינוּ:

כִּי כָל פֶּה לֵךְ יוֹדֵה. וְכָל לָשׁוֹן לֵךְ תִּשָּׁבַע. וְכָל בֶּרֶךְ לֵךְ תִּכְרַע. וְכָל קוֹמָה לִפְנֵיךָ תִּשְׁתַּחֲוֶה. וְכָל לִבָּבוֹת יִירָאוּךָ. וְכָל קָרֵב וְכָלִיּוֹת יִזְמְרוּ לְשִׁמְךָ. כַּדְּבַר שְׁכַתּוּב. כָּל עֲצָמוֹתַי תֹּאמְרֶנָּה יְהוָה מִי כְמוֹךָ. מִצִּיל עֲנִי מִחֶזֶק מִמְּנוֹ. וְעֲנִי וְאֲבִיוֹן מִגּוֹזְלוֹ. מִי יִדְמָה לָךְ. וּמִי יִשׁוּה לָךְ. וּמִי יַעֲרֶךְ לָךְ. הָאֵל הַגָּדוֹל הַגָּבוֹר וְהַנּוֹרָא אֵל עֲלִיוֹן. קוֹנֵה שָׁמַיִם וָאָרֶץ:
 נִהְלַלְךָ וְנִשְׁבַּחְךָ וְנִפְאָרְךָ וְנִבְרַךְ אֶת שֵׁם קְדוֹשְׁךָ. כְּאֹמֹר, לְדוֹד, בְּרַכֵּי נַפְשִׁי אֶת יְהוָה. וְכָל קָרִיב אֶת שֵׁם קְדוֹשׁוֹ:

ביום טוב ינגן החזן "האל בתעצמותו": הָאֵל בְּתַעֲצוּמוֹת עֲזָה. הַגָּדוֹל בְּכְבוֹד שִׁמְךָ. הַגָּבוֹר לְנִצָּח וְהַנּוֹרָא בְּנוֹרָאוֹתַיִךְ: הַמְּלֶכֶךְ הַיּוֹשֵׁב עַל כֶּסֶף רָם וְנֹשֵׂא:

בשבת מתחיל החזן "שוכן עד": שׁוֹכֵן עַד מְרוֹם וְקְדוֹשׁ שְׁמוֹ. וְכַתּוּב רַנְנוּ צְדִיקִים בֵּיהוָה. לִישָׁרִים נְאֻה תִּהְיֶה: בְּפִי יִשְׁרִים תִּתְהַלֵּל. וּבְדַבְרֵי צְדִיקִים תִּתְבָּרַךְ. וּבְלִשׁוֹן חֲסִידִים תִּתְרוֹמֵם. וּבְקָרֵב קְדוֹשִׁים תִּתְקַדֵּשׁ: וּבְמִקְהֵלוֹת רַבּוֹת עִמָּךְ בֵּית יִשְׂרָאֵל. בְּרַנָּה יִתְפָּאֵר שִׁמְךָ מִלְּכַנּוּ בְּכָל דּוֹר וְדוֹר. שֶׁכֵּן חוֹבֵת כָּל הַיְצוּרִים. לִפְנֵיךָ יְהוָה אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ. לְהוֹדוֹת לְהִלָּל לְשַׁבַּח לְפָאֵר לְרוֹמֵם לְהַדִּיר לְבָרַךְ לְעַלָּה וּלְקַלֵּס. עַל כָּל דְּבָרֵי שִׁירוֹת וְתִשְׁבָּחוֹת דָּוִד בֶּן יִשִׁי עַבְדְּךָ מְשִׁיחֶךָ:

יִשְׁתַּבַּח שִׁמְךָ לְעַד מִלְּכַנּוּ. הָאֵל הַמְּלֶכֶךְ הַגָּדוֹל וְהַקְּדוֹשׁ בְּשָׁמַיִם וּבָאָרֶץ. כִּי לָךְ נְאֻה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ שִׁיר וְשִׁבְחָה. הִלַּל וְזַמְרָה. עוֹז וּמִמְשָׁלָה. נִצָּח גְּדֻלָּה וּגְבוּרָה. תִּהְיֶה וְתִפְאָרְתָּ. קְדוּשָׁה וּמְלֻכוֹת: בְּרַכּוֹת וְהוֹדָאוֹת מֵעַתָּה וְעַד עוֹלָם: בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה. אֵל מְלֶכֶךְ גָּדוֹל בְּתִשְׁבָּחוֹת אֵל הַהוֹדָאוֹת. אֲדוֹן הַנִּפְלְאוֹת. הַבּוֹחֵר בְּשִׁירֵי זַמְרָה. מְלֶכֶךְ אֵל חֵי הָעוֹלָמִים:

הַנְּגִי מוֹכֵן וּמְזוּמָן לְקַיִם מִצְוֹת כּוֹס רְבִיעִי שֶׁל אַרְבַּע כּוֹסוֹת. לְשֵׁם יְחוּד קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא וְשִׁכְנִיתִיָּה בְּדַחֲלֵנוּ וּרְחִימוּ עָלֵינוּ הוּא טְמִיר וְנִעְלָם בְּשֵׁם כָּל יִשְׂרָאֵל: וַיְהִי גוֹעַם אֲדֹנָי אֱלֹהֵינוּ עָלֵינוּ וּמַעֲשֵׂה יְדֵינוּ כּוֹנֵנָה עָלֵינוּ וּמַעֲשֵׂה יְדֵינוּ כּוֹנֵנָה:

בְּרוּךְ אַתָּה יְהוָה אֱלֹהֵינוּ מְלֶכֶךְ הָעוֹלָם בּוֹרָא פְרִי הַגָּפֶן:

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ הוֹה אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם עַל הַגָּפוֹן וְעַל פְּרֵי הַגָּפוֹן וְעַל תְּנוּבַת הַשָּׂדֶה וְעַל אֶרֶץ
 חֲמֻדָּה טוֹבָה וְרַחֲבָה שְׂרָצִית וְהַנְּחֻלָּת לְאֲבוֹתֵינוּ לְאֹכֹל מִפְּרִיָּהּ וּלְשִׁבּוּעַ מְטוֹבָה. רַחֵם נָא יְיָ
 אֱלֹהֵינוּ עַל יִשְׂרָאֵל עַמָּךְ וְעַל יְרוּשָׁלַיִם עִירָךְ וְעַל צִיּוֹן מְשִׁכַן כְּבוֹדְךָ וְעַל מִזְבְּחֶךָ וְעַל הַיְכָלְךָ.
 וּבִגְוֵה יְרוּשָׁלַיִם עִיר הַקֹּדֶשׁ בְּמַהֲרָה בְיָמֵינוּ וְהַעֲלֵנוּ לְתוֹכָהּ וְשִׁמְחֵנוּ בְּבִנְיָנָהּ וְנֹאכַל מִפְּרִיָּהּ
 וְנִשְׂבַּע מְטוֹבָה וְנִבְרַכְךָ עָלֶיךָ בְּקִדְשָׁהּ וּבְטָהָרָה. (בשבת: וְרָצָה וְהַחֲלִיצֵנוּ בַּיּוֹם הַשַּׁבָּת הַזֶּה)
 וְשִׁמְחֵנוּ בַּיּוֹם חַג הַמִּצּוֹת הַזֶּה. כִּי אַתָּה יְיָ הוֹה טוֹב וּמְטִיב לְכָל וְנוֹדָה לְךָ עַל הָאֶרֶץ וְעַל פְּרֵי
 הַגָּפוֹן: בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ הוֹה עַל הָאֶרֶץ וְעַל פְּרֵי הַגָּפוֹן: (בא"י גִּפְנָה):

נְרָצָה

אם עשה הכל כהסדר היא נרצה לה:

חֲסֵל סְדוּר פֶּסַח כְּהַלְכָתוֹ. כָּכֵל מְשַׁפְּטוֹ וְחֻקָּתוֹ. כַּאֲשֶׁר זָכִינוּ לְסִדֵּר אוֹתוֹ. כֵּן נִזְכֶּה לַעֲשׂוֹתוֹ. זָךְ
 שׁוֹכֵן מְעוֹנָה. קוֹמֵם קָהַל עֵדֶת מִי מְנָה. בְּקָרוֹב נֶהַל נְטֵעֵי כְנָה. פְּדוּיִם לְצִיּוֹן בְּרִנָּה:

ויאמר ג' פעמים:

לְשִׁנָּה הַבָּאָה בִּירוּשָׁלַיִם

וּבְכֹן וַיְהִי בַחֲצֵי הַלַּיְלָה:

אֲזָ רֹב נְסִים הַפְּלֵאת בַּלַּיְלָה. בְּרֹאשׁ אֲשֶׁמוֹרֶת זֶה הַלַּיְלָה. גֵּר צָדֵק נִצְחָתוֹ כִּנְחָלֵק לוֹ לַיְלָה. וַיְהִי
 בַּחֲצֵי הַלַּיְלָה:

דִּנְתָּ מֶלֶךְ גָּרַר בַּחֲלוּם הַלַּיְלָה. הַפְּחִדְתָּ אַרְמֵי בְּאִמְשׁ לַיְלָה. וַיִּשָּׂר יִשְׂרָאֵל לְאֵל וַיּוֹכֵל לוֹ לַיְלָה.
 וַיְהִי בַחֲצֵי הַלַּיְלָה:

זָרַע בְּכוּרֵי פְתָרוֹס מְחַצֶּת בַּחֲצֵי הַלַּיְלָה. חֵילָם לֹא מִצְאוּ בְּקוֹמָם בַּלַּיְלָה. טִיסַת נִגִיד חֲרוּשֶׁת
 סְלִית בְּכוּכְבֵי לַיְלָה. וַיְהִי בַחֲצֵי הַלַּיְלָה:

יַעֲזַב מְחַרְף לְנוֹפֵף אוֹוֵי הוֹבֵשֶׁת פְּגָרָיו בְּלֵילָה. כָּרַע בַּל וּמִצָּבוּ בְּאִישׁוֹן לַיְלָה. לְאִישׁ חֲמוּדוֹת
 נִגְלָה רֵז חֲזוֹת לַיְלָה. וַיְהִי בַחֲצֵי הַלַּיְלָה:
 מִשְׁתַּכֵּר בְּכֵלֵי קִדְשׁ נִהְרַג בּוֹ בְּלֵילָה. נוֹשֵׁעַ מִבוּר אַרְיוֹת פּוֹתֵר בְּעֵתוֹתַי לַיְלָה. שֵׁנָאָה נֹטֵר אֲגָגִי
 וְכֹתֵב סִפְרִים בְּלֵילָה. וַיְהִי בַחֲצֵי הַלַּיְלָה:
 עוֹרֶרֶת נִצְחָה עָלָיו בְּנֶדֶד שְׁנַת לַיְלָה. פּוֹרָה תְּדַרּוֹף לְשׁוֹמֵר מֵה מְלֵילָה. צָרַח כְּשׁוֹמֵר וְשָׁח אֶתְא
 בְּקֶר וְגַם לַיְלָה. וַיְהִי בַחֲצֵי הַלַּיְלָה:
 קָרַב יוֹם אֲשֶׁר הוּא לֹא יוֹם וְלֹא לַיְלָה. רָם הוֹדַע פִּי לָהּ הַיּוֹם אֵף לָהּ הַלַּיְלָה. שׁוֹמְרִים הַפְּקִד
 לְעֵרֶף כָּל הַיּוֹם וְכָל הַלַּיְלָה. תְּאִיר כְּאוֹר יוֹם חֲשִׁכַת לַיְלָה. וַיְהִי בַחֲצֵי הַלַּיְלָה:

וּבִכְן וְאִמְרָתֶם זָבַח פֶּסַח:

אוֹמֵץ גְּבוּרוֹתֶיךָ הַפְּלֵאתָ בַּפֶּסַח. בְּרֹאשׁ כָּל מוֹעֲדוֹת נְשִׂאתָ פֶּסַח. גְּלִיתָ לְאַזְרָחֵי חֲצוֹת לַיִל
 פֶּסַח. וְאִמְרָתֶם זָבַח פֶּסַח:

דָּלַתִּי דִפְקַתָּ כְּחוּם הַיּוֹם בַּפֶּסַח. הִסְעִיד נּוֹצְצִים עֲגוֹת מִצּוֹת בַּפֶּסַח. וְאֵל הַבְּקָר רָץ זָכַר לְשׁוֹר
 עֶרְף פֶּסַח. וְאִמְרָתֶם זָבַח פֶּסַח:

זוֹעְמוֹ סְדוּמִים וְלֵהֲטוּ בְּאֵשׁ בַּפֶּסַח. חֲלַץ לוֹט מֵהֶם וּמִצּוֹת אָפָה בְּקֶץ פֶּסַח. טֹאטֹאת אֲדַמַּת
 מוֹף וְנוֹף בְּעֵבְרָה בַּפֶּסַח. וְאִמְרָתֶם זָבַח פֶּסַח:

יְהִי רֹאשׁ כָּל אוֹן מְחַצֵּת בְּלֵיל שְׁמוֹר פֶּסַח. כְּפִיר עַל בֵּן בְּכוֹר פֶּסַח בְּדָם פֶּסַח. לְבַלְתִּי תַת
 מִשְׁחִית לְבֹא בַפֶּתַחֵי בַּפֶּסַח. וְאִמְרָתֶם זָבַח פֶּסַח:

מִסְגֵּרֶת סִגְרָה בְּעֵתוֹתַי פֶּסַח. נִשְׁמְדָה מִדִּין בְּצִלְלֵי שְׁעוֹרֵי עוֹמֵר פֶּסַח. שׁוֹרְפוֹ מִשְׁמַנֵּי פוֹל וְלוֹד
 בִּיקָד יְקוֹד פֶּסַח. וְאִמְרָתֶם זָבַח פֶּסַח:

עוֹד הַיּוֹם בְּנוֹב לְעֵמוֹד עַד גָּעָה עוֹנֵת פֶּסַח. פֶּס יָד כְּתָבָה לְקַעֲקַע צוֹל בַּפֶּסַח. צָפָה הַצְּפִית
 עֶרוֹף הַשְּׁלַחַן בַּפֶּסַח. וְאִמְרָתֶם זָבַח פֶּסַח:

קָהַל כְּנִסָּה הַדְּסָה צוּם לְשִׁלֵּשׁ בַּפֶּסַח. רֹאשׁ מִבֵּית רָשָׁע מְחַצֵּת בְּעֵץ חֲמֻשִׁים בַּפֶּסַח. שְׁתֵּי אֵלֶּה
 רָגַע תְּבִיא לְעוֹצִית בַּפֶּסַח. תְּעוֹז יָדָה וְתָרוּם יְמִינָה כְּלִיל הַתְּקַדֵּשׁ חַג פֶּסַח. וְאִמְרָתֶם זָבַח פֶּסַח:

כִּי לֹא יֵאָדָר. כִּי לֹא יֵאָדָר:

אֲדִיר בְּמִלּוּכָה. בַּחֹר פְּהֵלְכָה. גְּדוּדָיו יֹאמְרוּ לוֹ:

לֵךְ וּלְךָ. לֵךְ כִּי לֵךְ. לֵךְ אִף לֵךְ. לֵךְ יְהוֹה הַמַּמְלָכָה. כִּי לֹא נֶאֱדָר. כִּי לֹא יֵאָדָר:

דָּגוּל בְּמִלּוּכָה. הַדּוֹר פְּהֵלְכָה. וְתִיקּוּ יֹאמְרוּ לוֹ:

לֵךְ וּלְךָ. לֵךְ כִּי לֵךְ. לֵךְ אִף לֵךְ. לֵךְ יְהוֹה הַמַּמְלָכָה. כִּי לֹא נֶאֱדָר. כִּי לֹא יֵאָדָר:

זַכָּאֵי בְּמִלּוּכָה. חֲסִין פְּהֵלְכָה. טַפְסָרִיו יֹאמְרוּ לוֹ:

לֵךְ וּלְךָ. לֵךְ כִּי לֵךְ. לֵךְ אִף לֵךְ. לֵךְ יְהוֹה הַמַּמְלָכָה. כִּי לֹא נֶאֱדָר. כִּי לֹא יֵאָדָר:

יְחִיד בְּמִלּוּכָה. כְּבִיר פְּהֵלְכָה. לְמוּדָיו יֹאמְרוּ לוֹ:

לֵךְ וּלְךָ. לֵךְ כִּי לֵךְ. לֵךְ אִף לֵךְ. לֵךְ יְהוֹה הַמַּמְלָכָה. כִּי לֹא נֶאֱדָר. כִּי לֹא יֵאָדָר:

מֶלֶךְ בְּמִלּוּכָה. נוֹרָא פְּהֵלְכָה. סְבִיבֵיו יֹאמְרוּ לוֹ:

לֵךְ וּלְךָ. לֵךְ כִּי לֵךְ. לֵךְ אִף לֵךְ. לֵךְ יְהוֹה הַמַּמְלָכָה. כִּי לֹא נֶאֱדָר. כִּי לֹא יֵאָדָר:

עֲנִיו בְּמִלּוּכָה. פּוֹדֵה פְּהֵלְכָה. צְדִיקּוּ יֹאמְרוּ לוֹ:

לֵךְ וּלְךָ. לֵךְ כִּי לֵךְ. לֵךְ אִף לֵךְ. לֵךְ יְהוֹה הַמַּמְלָכָה. כִּי לֹא נֶאֱדָר. כִּי לֹא יֵאָדָר:

קְדוּשׁ בְּמִלּוּכָה. רַחוּם פְּהֵלְכָה. שְׁנֵאֲנָיו יֹאמְרוּ לוֹ:

לֵךְ וּלְךָ. לֵךְ כִּי לֵךְ. לֵךְ אִף לֵךְ. לֵךְ יְהוֹה הַמַּמְלָכָה. כִּי לֹא נֶאֱדָר. כִּי לֹא יֵאָדָר:

תִּקְיָה בְּמִלּוּכָה. תּוֹמֵךְ פְּהֵלְכָה. תְּמִימֵיו יֹאמְרוּ לוֹ:

לֵךְ וּלְךָ. לֵךְ כִּי לֵךְ. לֵךְ אִף לֵךְ. לֵךְ יְהוֹה הַמַּמְלָכָה. כִּי לֹא נֶאֱדָר. כִּי לֹא יֵאָדָר:

אֲדִיר הוּא יְבִנֶה בֵּיתוֹ בְּקָרוֹב. בְּמַהֲרָה בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ בְּקָרוֹב. אֵל בְּנֵה אֵל בְּנֵה. בְּנֵה בֵּיתְךָ

בְּקָרוֹב:

בַּחֹר הוּא. גְּדוּל הוּא. דָּגוּל הוּא. יְבִנֶה בֵּיתוֹ בְּקָרוֹב. בְּמַהֲרָה בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ בְּקָרוֹב. אֵל בְּנֵה אֵל

בְּנֵה. בְּנֵה בֵּיתְךָ בְּקָרוֹב:

הַדּוֹר הוּא. וְתִיקּוּ הוּא. זַכָּאֵי הוּא. חֲסִיד הוּא. יְבִנֶה בֵּיתוֹ בְּקָרוֹב. בְּמַהֲרָה בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ בְּקָרוֹב.

אֵל בְּנֵה אֵל בְּנֵה. בְּנֵה בֵּיתְךָ בְּקָרוֹב:

טְהוֹר הוּא. יְחִיד הוּא. כְּפִיר הוּא. לָמוּד הוּא. מֶלֶךְ הוּא. נוֹרָא הוּא. סְגִיב הוּא. עֲזוּז הוּא. פּוֹדֵה הוּא. צְדִיק הוּא. יְבִנֵה בֵיתוֹ בְּקָרוֹב. בְּמַהֲרָה בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ בְּקָרוֹב. אֵל בָּנֵה אֵל בָּנֵה. בָּנֵה בֵיתָךְ בְּקָרוֹב:

קְדוֹשׁ הוּא. רַחוּם הוּא. שְׂדֵי הוּא. תְּקִיף הוּא. יְבִנֵה בֵיתוֹ בְּקָרוֹב. בְּמַהֲרָה בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ בְּקָרוֹב. אֵל בָּנֵה אֵל בָּנֵה. בָּנֵה בֵיתָךְ בְּקָרוֹב:

אֶחָד מִי יוֹדֵעַ. אֶחָד אֲנִי יוֹדֵעַ. אֶחָד אֱלֹהֵינוּ שְׂבֻשְׁמִים וּבְאָרְץ:

שְׁנַיִם מִי יוֹדֵעַ. שְׁנַיִם אֲנִי יוֹדֵעַ. שְׁנַיִם לִוְחוֹת הַבְּרִית. אֶחָד אֱלֹהֵינוּ שְׂבֻשְׁמִים וּבְאָרְץ:

שְׁלֹשָׁה מִי יוֹדֵעַ. שְׁלֹשָׁה אֲנִי יוֹדֵעַ. שְׁלֹשָׁה אָבוֹת. שְׁנַיִם לִוְחוֹת הַבְּרִית. אֶחָד אֱלֹהֵינוּ שְׂבֻשְׁמִים וּבְאָרְץ:

אַרְבַּע מִי יוֹדֵעַ. אַרְבַּע אֲנִי יוֹדֵעַ. אַרְבַּע אֲמָהוֹת. שְׁלֹשָׁה אָבוֹת. שְׁנַיִם לִוְחוֹת הַבְּרִית. אֶחָד אֱלֹהֵינוּ שְׂבֻשְׁמִים וּבְאָרְץ:

חֲמִשָּׁה מִי יוֹדֵעַ. חֲמִשָּׁה אֲנִי יוֹדֵעַ. חֲמִשָּׁה חוּמְשֵׁי תוֹרָה. אַרְבַּע אֲמָהוֹת. שְׁלֹשָׁה אָבוֹת. שְׁנַיִם לִוְחוֹת הַבְּרִית. אֶחָד אֱלֹהֵינוּ שְׂבֻשְׁמִים וּבְאָרְץ:

שֵׁשׁ מִי יוֹדֵעַ. שֵׁשׁ אֲנִי יוֹדֵעַ. שֵׁשׁ סְדְרֵי מִשְׁנָה. חֲמִשָּׁה חוּמְשֵׁי תוֹרָה. אַרְבַּע אֲמָהוֹת. שְׁלֹשָׁה אָבוֹת. שְׁנַיִם לִוְחוֹת הַבְּרִית. אֶחָד אֱלֹהֵינוּ שְׂבֻשְׁמִים וּבְאָרְץ:

שִׁבְעָה מִי יוֹדֵעַ. שִׁבְעָה אֲנִי יוֹדֵעַ. שִׁבְעָה יָמֵי שִׁבְתָּא. שֵׁשׁ סְדְרֵי מִשְׁנָה. חֲמִשָּׁה חוּמְשֵׁי תוֹרָה. אַרְבַּע אֲמָהוֹת. שְׁלֹשָׁה אָבוֹת. שְׁנַיִם לִוְחוֹת הַבְּרִית. אֶחָד אֱלֹהֵינוּ שְׂבֻשְׁמִים וּבְאָרְץ:

שְׁמוֹנֶה מִי יוֹדֵעַ. שְׁמוֹנֶה אֲנִי יוֹדֵעַ. שְׁמוֹנֶה יָמֵי מִלָּה. שִׁבְעָה יָמֵי שִׁבְתָּא. שֵׁשׁ סְדְרֵי מִשְׁנָה. חֲמִשָּׁה חוּמְשֵׁי תוֹרָה. אַרְבַּע אֲמָהוֹת. שְׁלֹשָׁה אָבוֹת. שְׁנַיִם לִוְחוֹת הַבְּרִית. אֶחָד אֱלֹהֵינוּ שְׂבֻשְׁמִים וּבְאָרְץ:

תְּשַׁעָה מִי יוֹדֵעַ. תְּשַׁעָה אֲנִי יוֹדֵעַ. תְּשַׁעָה יָרְחֵי לֵידָה. שְׁמוֹנֶה יָמֵי מִלָּה. שִׁבְעָה יָמֵי שִׁבְתָּא. שֵׁשׁ סְדְרֵי מִשְׁנָה. חֲמִשָּׁה חוּמְשֵׁי תוֹרָה. אַרְבַּע אֲמָהוֹת. שְׁלֹשָׁה אָבוֹת. שְׁנַיִם לִוְחוֹת הַבְּרִית. אֶחָד אֱלֹהֵינוּ שְׂבֻשְׁמִים וּבְאָרְץ:

עֲשָׂרִים מִי יוֹדֵעַ. עֲשָׂרִים אֲנִי יוֹדֵעַ. עֲשָׂרִים יָרְחֵי לֵידָה. עֲשָׂרִים יָמֵי מִלָּה. עֲשָׂרִים יָמֵי שִׁבְתָּא. עֲשָׂרִים סְדְרֵי מִשְׁנָה. עֲשָׂרִים חוּמְשֵׁי תוֹרָה. עֲשָׂרִים אֲמָהוֹת. עֲשָׂרִים אָבוֹת. עֲשָׂרִים לִוְחוֹת הַבְּרִית. אֶחָד אֱלֹהֵינוּ שְׂבֻשְׁמִים וּבְאָרְץ:

עֲשֶׂה מִי יוֹדֵעַ. עֲשֶׂה אֲנִי יוֹדֵעַ. עֲשֶׂה דְבָרֶיךָ. תִּשְׁעָה יְרַחֵם לִידָה. שְׂמוֹנָה יָמֵי מִלָּה. שְׁבַעַת
 יָמֵי שִׁבְתָּא. שֵׁשָׁה סְדְרֵי מְשָׁנָה. חֲמִשָּׁה חוּמְשֵׁי תוֹרָה. אַרְבַּע אֲמָהוֹת. שְׁלֹשָׁה אָבוֹת. שְׁנֵי
 לוחות הַבְּרִית. אֶחָד אֱלֹהֵינוּ שְׁבַשְׁמִים וּבְאֶרֶץ:

אֶחָד עֶשֶׂר מִי יוֹדֵעַ. אֶחָד עֶשֶׂר אֲנִי יוֹדֵעַ. אֶחָד עֶשֶׂר כּוֹכְבֵיךָ. עֲשֶׂה דְבָרֶיךָ. תִּשְׁעָה יְרַחֵם
 לִידָה. שְׂמוֹנָה יָמֵי מִלָּה. שְׁבַעַת יָמֵי שִׁבְתָּא. שֵׁשָׁה סְדְרֵי מְשָׁנָה. חֲמִשָּׁה חוּמְשֵׁי תוֹרָה. אַרְבַּע
 אֲמָהוֹת. שְׁלֹשָׁה אָבוֹת. שְׁנֵי לוחות הַבְּרִית. אֶחָד אֱלֹהֵינוּ שְׁבַשְׁמִים וּבְאֶרֶץ:

שְׁנַיִם עֶשֶׂר מִי יוֹדֵעַ. שְׁנַיִם עֶשֶׂר אֲנִי יוֹדֵעַ. שְׁנַיִם עֶשֶׂר שְׁבַטֵיךָ. אֶחָד עֶשֶׂר כּוֹכְבֵיךָ. עֲשֶׂה
 דְבָרֶיךָ. תִּשְׁעָה יְרַחֵם לִידָה. שְׂמוֹנָה יָמֵי מִלָּה. שְׁבַעַת יָמֵי שִׁבְתָּא. שֵׁשָׁה סְדְרֵי מְשָׁנָה. חֲמִשָּׁה
 חוּמְשֵׁי תוֹרָה. אַרְבַּע אֲמָהוֹת. שְׁלֹשָׁה אָבוֹת. שְׁנֵי לוחות הַבְּרִית. אֶחָד אֱלֹהֵינוּ שְׁבַשְׁמִים
 וּבְאֶרֶץ:

שְׁלֹשָׁה עֶשֶׂר מִי יוֹדֵעַ. שְׁלֹשָׁה עֶשֶׂר אֲנִי יוֹדֵעַ. שְׁלֹשָׁה עֶשֶׂר מְדֵיךָ. שְׁנַיִם עֶשֶׂר שְׁבַטֵיךָ. אֶחָד
 עֶשֶׂר כּוֹכְבֵיךָ. עֲשֶׂה דְבָרֶיךָ. תִּשְׁעָה יְרַחֵם לִידָה. שְׂמוֹנָה יָמֵי מִלָּה. שְׁבַעַת יָמֵי שִׁבְתָּא. שֵׁשָׁה
 סְדְרֵי מְשָׁנָה. חֲמִשָּׁה חוּמְשֵׁי תוֹרָה. אַרְבַּע אֲמָהוֹת. שְׁלֹשָׁה אָבוֹת. שְׁנֵי לוחות הַבְּרִית. אֶחָד
 אֱלֹהֵינוּ שְׁבַשְׁמִים וּבְאֶרֶץ:

חַד גְּדִיָּא, חַד גְּדִיָּא:

דְּזַבִּין אָבָא בְּתַרֵּי זוּזִי. חַד גְּדִיָּא, חַד גְּדִיָּא:

וְאַתָּא שׁוֹנְרָא, וְאַכְלָה לְגְדִיָּא, דְּזַבִּין אָבָא בְּתַרֵּי זוּזִי. חַד גְּדִיָּא, חַד גְּדִיָּא:

וְאַתָּא כְּלָבָא, וְנִשְׁוֹף לְשׁוֹנְרָא, דְּאַכְלָה לְגְדִיָּא, דְּזַבִּין אָבָא בְּתַרֵּי זוּזִי. חַד גְּדִיָּא, חַד גְּדִיָּא:

וְאַתָּא חוּטְרָא, וְהִכָּה לְכְלָבָא, דְּנִשְׁוֹף לְשׁוֹנְרָא, דְּאַכְלָה לְגְדִיָּא, דְּזַבִּין אָבָא בְּתַרֵּי זוּזִי. חַד גְּדִיָּא,

חַד גְּדִיָּא:

וְאַתָּא נוֹרָא, וְשָׂרְף לְחוּטְרָא, דְּהִכָּה לְכְלָבָא, דְּנִשְׁוֹף לְשׁוֹנְרָא, דְּאַכְלָה לְגְדִיָּא, דְּזַבִּין אָבָא בְּתַרֵּי

זוּזִי. חַד גְּדִיָּא, חַד גְּדִיָּא:

וְאַתָּא מִיָּא, וְכָבָה לְנוֹרָא, דְּשָׂרְף לְחוּטְרָא, דְּהִכָּה לְכְלָבָא, דְּנִשְׁוֹף לְשׁוֹנְרָא, דְּאַכְלָה לְגְדִיָּא, דְּזַבִּין

אָבָא בְּתַרֵּי זוּזִי. חַד גְּדִיָּא, חַד גְּדִיָּא:

וְאַתָּא תּוֹרָא, וְשִׁתָּה לְמִיָּא, דְּכַבֵּה לְנוֹרָא, דְּשִׁרְף לְחוּטְרָא, דְּהִכָּה לְכַלְבָּא, דְּנִשֵּׁף לְשׁוֹנְרָא,
 דְּאֶכְלָה לְגַדְיָא, דְּזַבִּין אַבָּא בְּתַרִּי זַוְיָי. חַד גְּדִיָּא, חַד גְּדִיָּא:
 וְאַתָּא הַשׁוּחֵט, וְשִׁחַט לְתוֹרָא, דְּשִׁתָּה לְמִיָּא, דְּכַבֵּה לְנוֹרָא, דְּשִׁרְף לְחוּטְרָא, דְּהִכָּה לְכַלְבָּא,
 דְּנִשֵּׁף לְשׁוֹנְרָא, דְּאֶכְלָה לְגַדְיָא, דְּזַבִּין אַבָּא בְּתַרִּי זַוְיָי. חַד גְּדִיָּא, חַד גְּדִיָּא:
 וְאַתָּא מִלְּאַךְ הַמּוֹת, וְשִׁחַט לְשׁוּחֵט, דְּשִׁחַט לְתוֹרָא, דְּשִׁתָּה לְמִיָּא, דְּכַבֵּה לְנוֹרָא, דְּשִׁרְף
 לְחוּטְרָא, דְּהִכָּה לְכַלְבָּא, דְּנִשֵּׁף לְשׁוֹנְרָא, דְּאֶכְלָה לְגַדְיָא, דְּזַבִּין אַבָּא בְּתַרִּי זַוְיָי. חַד גְּדִיָּא, חַד
 גְּדִיָּא:
 וְאַתָּא הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, וְשִׁחַט לְמִלְּאַךְ הַמּוֹת, דְּשִׁחַט לְשׁוּחֵט, דְּשִׁחַט לְתוֹרָא, דְּשִׁתָּה לְמִיָּא,
 דְּכַבֵּה לְנוֹרָא, דְּשִׁרְף לְחוּטְרָא, דְּהִכָּה לְכַלְבָּא, דְּנִשֵּׁף לְשׁוֹנְרָא, דְּאֶכְלָה לְגַדְיָא, דְּזַבִּין אַבָּא בְּתַרִּי
 זַוְיָי. חַד גְּדִיָּא, חַד גְּדִיָּא:

“And HaKadosh Baruch Hu Came, and Slaughtered the Angel of Death”

The Sages state that the Angel of Death is the *yetzer hora*, also known as the *Satan*. The *Satan* is a creation like any other, which each has a specific role. The role of the Satan is to finding accusations against the Jewish people. Just like all other creations, the *Satan* is judged each year on Rosh HaShanah, with the rest of the creations. If the coming year is the same as the year before it and the Redemption does not arrive yet, [this is like being inscribed in the “books of death” for us, and], the Evil Inclination continues to be of influence, *chas v’shalom*, so the *Satan* is still around. In contrast, when we merit that the coming year will be the year of the Redemption, we merit to be inscribed for true “life” - and instead it is the *Satan* who is decreed for death, as we say in the *Hagaddah*, “And then *HaKadosh Baruch Hu* came, and slaughtered the angel of death”.⁵⁹

Slaughtering “The Angel of Death” On Our Own Level

When we wake from the very long “dream” that is This World, it will become clear in all our souls that all six thousand years of This World is an imagined reality. That is why it is only in the future that Hashem will slaughter the *yetzer hora* (and as we say in the *Haggadah*, “And then the Holy and Blessed One came, and slaughtered the angel of death), because as soon as the “dream” ends, the *yetzer hora* ceases. The *yetzer hora* exists so long as our imagination exists. Imagination dominates our

⁵⁹ *The Weekly Shmuess_004_Nitzavim - The Choice*

dreams; when Hashem awakens the entire world to the truth, imagination will cease, in deference to the *chochmah* that will prevail. That will be the end to the *yetzer hora*.

Although the time hasn't yet come to the world where Hashem will slaughter the yetzer hora, we can "slaughter the *yetzer hora*" to some degree when we remove ourselves from our "sleeplike" state: if we enable our *chochmah* (true intellect) to prevail over our *dimayon* (fantasies).⁶⁰

חייב לעסוק בהלכות פסח וביציאת מצרים כל הלילה עד שיחטפנו שינה, ולא יקרא קריאת שמע על מטתו אלא פרשה ראשונה של שמע, ולא שאר המזמורים שאומרים, כי ליל שמורים הוא לה':

ונהגו לקרוא מגילת שיר-השירים בליל פסח:

פרק א

(א) שיר השירים אשר לשלמה: (ב) ישקני מנשיקות פיהו כי טובים דדיה מיין: (ג) לריח שמניך טובים שמו תורק שמך על כן עלמות אהבה: (ד) משכני אחריך נרוצה הביאני המלך חדריו נגילה ונשמחה בך נזכירה דדיה מיין מישרים אהבה: (ה) שחורה אני ונאווה בנות ירושלם פאהלי קדר כיריעות שלמה: (ו) אל תראוני שאני שחרחרת ששזפתני השמש בני אמי נחרו בי שמני נטרה את הכרמים פרמי שלי לא נטרתי: (ז) הגידה לי שאהבה נפשי איכה תרעה איכה תרביץ בצהרים שלמה אהיה כעטיה על עדרי חבירה: (ח) אם לא תדעי לך היפה בנשים צאי לך בעקבי הצאן ורעי את גדיתך על משכנות הרעים: (ט) לססתי ברכבי פרעה דמיתך רעיתי: (י) נאוו לחייה בתרים צנארה בחרוזים: (יא) תורי זהב נעשה לך עם נקדות הכסף: (יב) עד שהמלך במסבו נרדי נתן ריחו: (יג) צרור המור דודי לי בין שדי יליו: (יד) אשכל הכפר דודי לי בכרמי עין גדי: (טו) הנך יפה רעיתי הנך יפה עיניך יונים: (טז) הנך יפה דודי אף נעים אף ערשנו רעננה: (יז) קרות בתינו ארזים רהיטנו ברותים:

פרק ב

(א) אני חבצלת השרון שושנת העמקים: (ב) כשושנה בין החוחים כן רעיתי בין הבנות: (ג) כתפוח בעצי היער כן דודי בין הבנים בצלו חמדתי וישבתי ופריו מתוק לחכי: (ד) הביאני אל בית היין ודגלו עלי אהבה: (ה) סמכני באשיות רפדוני בתפוחים כי חולת אהבה אני: (ו) שמאלו תחת לראשי וימינו תחבקי: (ז) השבעתי אתכם בנות ירושלם בצבאות או באילות השדה אם תעירו ואם תעוררו את האהבה עד שתחפץ: (ח) קול דודי הנה זה בא מדלג על ההרים מקפץ על הגבעות: (ט) דומה דודי לצבי או לעפר האילים הנה זה עומד אחר פתלנו משגיח מן החלונות מציץ מן החרפים: (י) ענה דודי ואמר לי

קומי לך רעיתי יפתי ולכי לך: (יא) כי הנה הסתיו עבר הגשם חלף הלך לו: (יב) הנצנים נראו בארץ עת הזמיר הגיע וקול התור נשמע בארצנו: (יג) התאנה חנטה פגיה והגפנים סמדר נתנו ריח קומי לך רעיתי יפתי ולכי לך: (יד) יונתי בחגי הסלע בסתר המדרגה הראיני את מראיך השמיעיני את קולך כי קולך ערב ומראיך נאוה: (טו) אחזו לנו שועלים שועלים קטנים מחבלים פרמים וכרמינו סמדר: (טז) דודי לי ואני לו הרעה בשושנים: (יז) עד שיפוח היום ונסו הצללים סב דמה לך דודי לצבי או לעפר האילים על הרי בתר:

פרק ג

(א) על משכבי בלילות בקשתי את שאהבה נפשי בקשתי ולא מצאתיו: (ב) אקומה נא ואסובבה בעיר בשוקים וברחבות אבקשה את שאהבה נפשי בקשתי ולא מצאתיו: (ג) מצאוני השמרים הסבבים בעיר את שאהבה נפשי ראיתם: (ד) כמעט שעברתי מהם עד שמצאתי את שאהבה נפשי אחזתי ולא ארפנו עד שהביאתי אל בית אמי ואל חדר הורתי: (ה) השבעתי אתכם בנות ירושלים בצבאות או באילות השדה אם תעירו ואם תעוררו את האהבה עד שתחפץ: (ו) מי זאת עלה מן המדבר פתימרות עשן מקטרת מור ולבונה מכל אבקת רוכל: (ז) הנה מטתו של שלמה ששים גברים סביב לה מגברי ישראל: (ח) כלם אחזי חרב מלמדי מלחמה איש חרבו על ירכו מפחד בלילות: (ט) אפריון עשה לו המלך שלמה מעצי הלבנון: (י) עמודיו עשה כסף רפידתו זהב מרפבו ארגמן תוכו רצוף אהבה מבנות ירושלים: (יא) צאינה וראינה בנות ציון במלך שלמה בעטרה שעטרה לו אמו ביום חתנתו וביום שמחת לבו:

פרק ד

(א) הנף יפה רעיתי הנף יפה עיניך יונים מבעד לצמתך שערך כעדר העזים שגלשו מהר גלעד: (ב) שניך כעדר הקצובות שעלו מן הרחצה שכלם מתאימות ושכלה אין בהם: (ג) כחוט השני שפתתך ומדברך נאוה כפלח הרמון וקתך מבעד לצמתך: (ד) כמגדל דויד צנאך בנוי לתלפיות אלף המגן תלוי עליו כל שלטי הגבורים: (ה) שני שדיך כשני עפרים תאומי צביה הרועים בשושנים: (ו) עד שיפוח היום ונסו הצללים אלך לי אל הר המור ואל גבעת הלבונה: (ז) כלך יפה רעיתי ומום אין בך: (ח) אתי מלבנון כלה אתי מלבנון תבואי תשורי מראש אמנה מראש שניר וחרמון ממענות אריות מהררי נמרים: (ט) לבבתני אחתי כלה לבבתני באחד באחת מעיניך באחד ענק מצורניך: (י) מה יפו דדיך אחתי כלה מה טובו דדיך מיין וריח שמניך מכל בשמים: (יא) נפת תטפנה שפתותיך כלה דבש וחלב תחת לשונך וריח שלמתך פריח לבנון: (יב) גן נעול אחתי כלה גל נעול מעין חתום: (יג) שלחיה פרדס רמונים עם פרי מגדים

כַּפְּרִים עִם נִרְדִים: (יד) נִרְדַּךְ וְכַרְכֶם קָנָה וְקִנְמוֹן עִם כָּל עֵצֵי לְבוֹנָה מִרְ וְאַהֲלוֹת עִם כָּל רְאֵשֵׁי בְשָׂמִים: (טו) מֵעֵזוּ גִנִּים בְּאֵר מֵימֵ חַיִּים וְנִזְלִים מִן לְבִנּוֹן: (טז) עוֹרֵי צֶפֶן וּבֹאֵי תִימֹן הִפִּיחֵי גִנֵּי יִזְלוּ בְשָׂמֵי יָבֵא דוֹדֵי לְגִנּוֹ וַיֵּאכֹל פְּרֵי מִגְדֵּיו:

פּרָק ה

(א) בָּאֵתִי לְגִנֵּי אַחֲתֵי כְּלָה אֲרִיתִי מוֹרֵי עִם בְּשָׂמֵי אֲכַלְתִּי יַעֲרִי עִם דְּבַשִּׁי שְׁתִּיתִי יֵינִי עִם חֲלָבֵי אֲכָלוּ רַעִים שְׁתוּ וְשָׁכְרוּ דוֹדִים: (ב) אֲנִי יִשְׁנָה וְלִבִּי עַר קוֹל דוֹדֵי דוֹפֵק פֶּתַחִי לִי אַחֲתֵי רַעֲיָתִי יוֹנְתִי תַמְתִּי שְׂרָאֵשִׁי נִמְלֵא טָל קוֹצוֹתֵי רְסִיסֵי לְיִלְהָ: (ג) פֶּשֶׁטֶתִי אֵת כֶּתֶנְתִּי אֵיכָכָה אֲלַבְּשֶׁנָּה רְחֻצְתִּי אֵת רַגְלֵי אֵיכָכָה אֲטַנְּפֶם: (ד) דוֹדֵי שְׁלַח יָדוֹ מִן הַחֹר וַיַּמְעִי הָמוֹ עָלָיו: (ה) קִמְתִּי אֲנִי לְפֶתַח לְדוֹדֵי וַיְדִי נִטְפוּ מוֹר וְאַצְבָּעֵתִי מוֹר עֵבֶר עַל כַּפּוֹת הַמְּנַעוֹל: (ו) פֶּתַחְתִּי אֲנִי לְדוֹדֵי וְדוֹדֵי חָמַק עֵבֶר נִפְשִׁי יִצְאָה בְּדַבְּרוֹ בְּקִשְׁתִּיהוּ וְלֹא מִצְאֲתִיהוּ קָרְאֲתִיו וְלֹא עֲנִנִי: (ז) מִצְאָנִי הַשְּׂמֵרִים הַסְּבָבִים בְּעִיר הַכּוֹנֵי פְּצָעוֹנֵי נִשְׂאוּ אֵת רְדִידֵי מַעְלֵי שְׂמֵרֵי הַחֹמוֹת: (ח) הַשְּׂבַעֲתֵי אֲתֶכֶם בְּנוֹת יְרוּשָׁלַם אִם תִּמְצָאוּ אֵת דוֹדֵי מֵה תִּגִּידוּ לוֹ שְׁחֹלַת אֶהְבֶּה אֲנִי: (ט) מֵה דוֹדְךָ מִדוֹד הַיִּפָּה בְּנָשִׁים מֵה דוֹדְךָ מִדוֹד שְׂכָכָה הַשְּׂבַעֲתָנוּ: (י) דוֹדֵי צַח וְאָדוֹם דָּגוּל מִרְבָּבָה: (יא) רֵאשׁוּ כְּתָם פֶּז קוֹצוֹתֵי תַלְתְּלִים שְׁחֹרוֹת כְּעוֹרֵב: (יב) עֵינָיו כִּיּוֹנִים עַל אֶפְיָקֵי מֵימֵ רְחֻצוֹת בְּחֲלָב יִשְׁבוֹת עַל מְלֵאֵת: (יג) לְחִיו כְּעֵרוּגַת הַבֶּשֶׂם מִגְדֹלוֹת מְרַקְחִים שְׁפֹתוֹתֵי שׁוֹשְׁנִים נִטְפוֹת מוֹר עֵבֶר: (יד) יִדְּיוֹ גְּלִילֵי זָהָב מְמַלְאִים בַּתְּרִשִׁישׁ מַעֲיו עֶשֶׂת שָׁן מְעַלְפֶת סִפְרִים: (טו) שׁוֹקִיו עֲמוּדֵי שֵׁשׁ מִיִּסְדִים עַל אֲדָנֵי פֶז מְרָאֵהוּ כְּלָבָנוֹן כְּאֲרָזִים: (טז) חִכּוֹ מִמְתַקִּים וְכָלוּ מִחֲמָדִים זֶה דוֹדֵי וְזֶה רַעֲיָ בְּנוֹת יְרוּשָׁלַם:

פּרָק ו

(א) אָנָה הֶלֶךְ דוֹדְךָ הַיִּפָּה בְּנָשִׁים אָנָה פָּנָה דוֹדְךָ וְנִבְקָשְׁנוּ עִמָּה: (ב) דוֹדֵי יָרַד לְגִנּוֹ לְעֵרוּגוֹת הַבֶּשֶׂם לְרַעוֹת בְּגָנִים וְלִלְקֹט שׁוֹשְׁנִים: (ג) אֲנִי לְדוֹדֵי וְדוֹדֵי לִי הָרַעָה בְּשׁוֹשְׁנִים: (ד) יָפָה אֵת רַעֲיָתִי כְּתִרְצָה נְאוּהָ כִּירוּשָׁלַם אֵימָה כְּנִדְגָלוֹת: (ה) הַסִּבִּי עֵינָיו מִנְגִדֵי שֶׁהֵם הִרְהִיבֵנִי שְׁעָרָךְ כְּעֵדֶר הַעֲזִים שְׁגָלוּ מִן הַגְּלֵעָד: (ו) שְׁנִיף כְּעֵדֶר הָרְחִלִים שְׁעָלוּ מִן הָרְחֻצָה שְׂכָלָם מִתְאַיְמוֹת וְשָׂכְלָה אִין בְּהֵם: (ז) כְּפָלַח הָרִמּוֹן רְקִתָּךְ מִבְּעַד לְצִמְתָּךְ: (ח) שְׂשִׁים הֵמָּה מְלָכוֹת וְשִׁמּוֹנִים פִּילְגָשִׁים וְעֵלְמוֹת אִין מִסְפָּר: (ט) אַחַת הִיא יוֹנְתִי תַמְתִּי אַחַת הִיא לְאִמָּה בָּרָה הִיא לְיוֹלְדָתָהּ רְאוּהָ בְּנוֹת וַיִּאֲשְׁרוּהָ מְלָכוֹת וּפִילְגָשִׁים וַיְהִלְלוּהָ: (י) מִי זֹאת הַנְּשֻׁקָה כְּמוֹ שְׁחַר יָפָה כְּלָבָנָה בָּרָה כַּחֲמָה אֵימָה כְּנִדְגָלוֹת: (יא) אֵל גִּנְתִּי אֶגֶזוּ יְרִדְתִּי לְרֵאוֹת בְּאֵבֵי הַנַּחַל לְרֵאוֹת הַפְּרָחָה הַגִּפְּו הַנְּצוֹ הָרִמּוֹנִים: (יב) לֹא יָדַעְתִּי נִפְשִׁי שְׂמִתְנִי מִרְכָּבוֹת עִמִּי נְדִיב:

פּרָק ז

(א) שׁוּבֵי שׁוּבֵי הַשׁוּלְמִית שׁוּבֵי וְנִחְזָה בָּהּ מַה תִּחְזוּ בַשׁוּלְמִית כְּמַחֲלַת הַמַּחֲנִים: (ב) מַה יִּפּוּ פְעָמֶיךָ בְּנַעֲלִים בַּת גְּדִיב חַמוּקֵי יִרְכִיבֶךָ כְּמוֹ חֲלָאִים מַעֲשֵׂה יְדֵי אָמוֹן: (ג) שְׂרָרָה אֲנִי הַסֵּהֵר אֶל יְחֹסֵר הַמְּזַג בְּטַגָּה עֲרַמַת חֲטִים סוּגָה בַשׁוּשָׁנִים: (ד) שְׁנֵי שְׂדֵיךָ כְּשְׁנֵי עֶפְרַיִם תִּאֲמִי צְבִיָּה: (ה) צְנָאֲרָה כְּמַגְדֵּל הַשּׁוּ עֵינֶיךָ בְּרִכּוֹת בְּחֻשְׁבוֹן עַל שַׁעַר בַּת רַבִּים אַפָּה כְּמַגְדֵּל הַלְבָנוֹן צוֹפָה פְּנֵי דַמְשֶׁק: (ו) רֵאשֶׁךָ עֲלֶיךָ כְּכַרְמֶל וְדַלַת רֵאשֶׁךָ כְּאַרְגָּמֹן מְלֶךְ אֶסּוּר בְּרֵהֲטִים: (ז) מַה יִּפִּית וַיִּמָּה נַעֲמַת אֶהְבֶּה בַתְּעַנּוּגִים: (ח) זֹאת קוֹמַתָּה דְּמַתָּה לְתַמָּר וְשְׂדֵיךָ לְאַשְׁכְּלוֹת: (ט) אֲמַרְתִּי אֶעֱלֶה בְּתַמָּר אַחְזָה בְּסַנְסַנּוֹ וַיְהִי נָא שְׂדֵיךָ כְּאַשְׁכְּלוֹת הַגֶּפֶן וְרִיחַ אַפָּה כְּתַפּוּחִים: (י) וְחַכְּךָ כְּיִין הַטּוֹב הוֹלֵךְ לְדוֹדֵי לְמִישְׁרִים דּוֹבֵב שִׁפְתֵי יִשְׁנִים: (יא) אֲנִי לְדוֹדֵי וְעַלִּי תִשׁוּקְתוֹ: (יב) לֶכֶה דוֹדֵי גִצָּא הַשְּׂדֵה נְלִינָה בְּכַפְרִים: (יג) נִשְׁכִּימָה לְכַרְמִים נִרְאָה אִם פָּרַחָה הַגֶּפֶן פִּתַח הַסְּמָדָר הַנִּצְצוֹ הַרְמוֹנִים שָׁם אָתָּן אֶת דְּדֵי לָךְ: (יד) הַדּוֹדָאִים נִתְּנוּ רִיחַ וְעַל פְּתַחֲנִינוּ כָּל מְגִדִים חֲדָשִׁים גַּם יִשְׁנִים דוֹדֵי צְפִנְתִּי לָךְ:

פּרָק ח

(א) מִי יִתְּנָה כְּאֵחַ לִי יוֹנֵק שְׂדֵי אֲמִי אֲמַצְאָה בַּחוּץ אֲשָׁקֶךָ גַּם לֹא יִבוֹזוּ לִי: (ב) אֲנִהְיֶה אֲבִיאָה אֶל בֵּית אֲמִי תִלְמִדְנִי אֲשָׁקֶךָ מִיַּיִן הַרְקַח מִעֵסִס רְמוֹנֵי: (ג) שְׂמַאלוֹ תַּחַת רֵאשִׁי וַיִּמְיֵנוּ תַּחֲבֻקְנִי: (ד) הַשְּׁבִיעֲתִי אֶתְכֶם בְּנוֹת יְרוּשָׁלַם מַה תַּעֲרִירוּ וַיִּמָּה תַּעֲרִירוּ אֶת הָאֵהָבָה עַד שֶׁתַּחֲפֹץ: (ה) מִי זֹאת עֲלָה מִן הַמְדַבֵּר מִתְרַפֶּקֶת עַל דּוֹדָה תַּחַת הַתַּפּוּחַ עוֹרְרֵתֶיךָ שְׁמָה חַבְלָתְךָ אֲמָה שְׁמָה חַבְלָה יִלְדָתְךָ: (ו) שִׁימְנֵי כַחוֹתֶם עַל לֶבָב כַּחוֹתֶם עַל זְרוּעֶךָ כִּי עֲזָה כְּמוֹת אֶהְבֶּה קֶשֶׁה כְּשֹׁאֵל קִנְיָה רְשָׁפִיה רְשָׁפִיה אֲשֶׁר שְׁלֵהֲבַתְיָה: (ז) מִים רַבִּים לֹא יוֹכְלוּ לְכַבּוֹת אֶת הָאֵהָבָה וְנִהְרֹת לֹא יִשְׁטַפּוּנָה אִם יִתֵּן אִישׁ אֶת כָּל הוֹן בֵּיתוֹ בְּאֵהָבָה בּוֹז יִבוֹזוּ לוֹ: (ח) אַחוֹת לָנוּ קִטְנָה וְשְׂדֵי אֵין לָהּ מַה נַּעֲשֵׂה לְאַחֲתָנוּ בַּיּוֹם שֶׁיִּדְבַּר בָּהּ: (ט) אִם חוֹמָה הִיא גְּבִינָה עֲלֶיהָ טִירַת כֶּסֶף וְאִם דְּלֵת הִיא נִצּוֹר עֲלֶיהָ לֹחַ אֶרֶז: (י) אֲנִי חוֹמָה וְשְׂדֵי כְּמַגְדָּלוֹת אֲזֵ הֵייתִי בְּעֵינֶיךָ כְּמוֹצֵאת שְׁלוֹם: (יא) כָּרָם הִיָּה לְשִׁלְמָה בְּבַעַל הַמוֹן נָתַן אֶת הַכָּרָם לְנִטְרִים אִישׁ יָבֵא בְּפִרְיוֹ אֶלְף כֶּסֶף: (יב) כְּרָמִי שְׁלִי לְפָנֶי הָאֶלְף לָךְ שְׁלֹמָה וּמֵאֲתֵי לְנִטְרִים אֶת פְּרִיו: (יג) הַיּוֹשֶׁבֶת בְּגַנָּים חֲבָרִים מְקַשְׁיָבִים לְקוֹלָהּ הַשְּׂמִיעִינִי: (יד) בְּרַח דוֹדֵי וְדַמָּה לָךְ לְצִבִּי אוֹ לְעַפְרָה הָאֵילִים עַל הָרִי בְּשָׂמִים: